

Lokal handlingsplan for vurdering i og av grunnskolene

Indre Fosen kommune

1. Sammendrag

Denne lokale handlingsplanen for vurdering i og av grunnskolene i Indre Fosen beskriver hvordan skolene skal

- jobbe med kartlegging og oppfølging av elevenes kunnskaper og ferdigheter
- gi god underveisvurdering
- vurdere egen praksis
- lage tilstandsrapporter
- gjennomføre ekstern skolevurdering

Indre Fosen kommune har som mål å utvikle en mest mulig felles praksis ved alle skolene på viktige områder. Av den grunn anser vi det som fornuftig og nødvendig å beskrive hvordan vurderings- og kartleggingsarbeidet skal gjennomføres, og hvordan resultatene skal registreres og følges opp.

Handlingsplanen setter fireårsplanen for styringsdialogen mellom politisk og utøvende nivå inn i en større sammenheng (se kapittel 2.3 og vedlegget i kapittel 8.13). Styringsdialogen skal sikre at skoleeier har tilstrekkelig og riktig informasjon til å kunne vurdere om skolene gjennomfører opplæring, kartlegginger og vurderinger i henhold til lovverket.

Denne lokale handlingsplanen skal evalueres årlig ute på skolene, og kan justeres og ev. bygges ut etter hvert.

Skolene er pålagt å gjennomføre en lang rekke obligatoriske kartleggingsprøver og nasjonale prøver, undersøkelser om læringsmiljø og svømmeferdigheter, for å nevne noe. Skolene foretar også en del selvvalgte pedagogiske kartlegginger gjennom skoleløpet i skriving, lesing, regning, og andre grunnleggende ferdigheter. Hensikten med alle disse kartleggingene, er å sikre at elevene får en opplæring som er tilpasset deres behov, og at elever som står i fare for å bli hengende etter, får rask og riktig oppfølging gjennom tidlig innsats og intensiv opplæring (opplæringsloven § 1-4). De skal også sikre at elever som ikke får tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringa, får den tilrettelegging de har krav på etter opplæringsloven kapittel 5.

For at kartleggingen skal ha den tiltenkte effekten på elevenes læring, må resultatene følges opp systematisk. Årshjulet for gjennomføring og oppfølging av kartlegging på alle klassetrinn er gjengitt som vedlegg i kapittel 8.11. Årshjulet stiller også krav til skolene om systematisk oppfølging av elevenes psykososiale miljø. Dette er nærmere beskrevet i kapittel 6.

Det er viktig at lærerne ikke blir sittende alene med ansvaret for elevene. Skolene skal ha et internt støttesystem, der skoleledelsen, spes.ped-ansvarlig, sosiallærer og helsesykepleier er med. I dette teamet kan lærerne legge fram ulike utfordringer knyttet til læringsmiljø og resultater. Ved behov, kan skolene også søke veiledning hos PPT eller kommunens tverrfaglige drøftingsteam, hvis saken er sammensatt.

Innhold

1. Sammendrag	2
2. Skolebasert vurdering.....	5
2.1 Definisjon.....	5
2.2 Krav om forsvarlig system	5
2.3 Introduksjon til den fireårige styringsdialogen.....	5
3. Skolenes tilstandsrapporter	6
4. Ekstern skolevurdering og veiledning.....	7
4.1 Gjennomføring av ekstern vurdering og veiledning på skolene	7
5. Kartlegging og oppfølging av kartlegging	9
5.1 Tidlig innsats og intensiv opplæring	9
5.2 Skolens interne støttesystem	9
5.3 Systematisk kartlegging	9
5.4 Flytskjema for gjennomføring av kartleggingsprøver	10
6. Kartlegging av det psykososiale miljøet ved skolen	11
6.1 Olweusprogrammet.....	11
6.2 Årsplan for Olweus-arbeidet	12
6.3 Andre kartlegginger av det psykososiale miljøet.....	13
Utviklingssamtaler	13
Kartlegging av relasjonen mellom lærer og elev	13
Sosiometrisk kartlegging	13
Sosial fungering	13
7. Vurdering for læring	14
7.1 Bakgrunn	14
7.2 Fire prinsipper for god undervisvurdering.....	14
7.3 Halvårsvurdering i fag.....	17
Halvårsvurdering i fag uten karakter	18
Halvårsvurdering i fag med karakter	18
7.4 Halvårsvurdering i orden og atferd	18
Halvårsvurdering i orden og atferd uten karakter.....	18
Halvårsvurdering i orden og atferd med karakter	18
8. Vedlegg.....	19
8.1 Eksempel på Fremtidsbilde	19
8.2 Eksempel på Utviklingsplan	20
8.3 Pedagogisk analysemodell.....	21
8.4 Kartlegging av relasjoner	22
Lærer–elev-relasjonen og elev–elev-relasjoner	22
Trafikklysmetoden	23

8.5	Sosiometrisk kartlegging	24
	Læringsmiljøsenderets råd	24
	Utdanningsdirektoratets eksempel på sosiogram.....	26
8.6	Kartlegging av elevenes sosiale fungering – hvordan skape et inkluderende læringsmiljø ..	27
8.7	iMAL.....	30
8.8	SOL – Systematisk observasjon av lesing.....	31
8.9	En modell for leseutvikling	32
8.10	Innhold i skolenes tilstandsrapporter 2020.....	35
	Tilstandsrapportens innholdsfortegnelse.....	35
	Eksempel på tilstandsrapportens oppbygning innenfor hvert tema	36
8.11	Gjennomføring og oppfølging av kartleggingsprøver på de ulike klassetrinnene.	38
	Første klassetrinn	38
	Andre klassetrinn.....	39
	Tredje klassetrinn	40
	Fjerde klassetrinn	41
	Femte klassetrinn	42
	Sjette klassetrinn	43
	Sjuende klassetrinn	44
	Åttende klassetrinn	45
	Niende klassetrinn.....	46
	Tiende klassetrinn	47
8.12	Anbefalte tester og undersøkelser	48
8.13	Gjennomføring av skolebasert vurdering og den fireårige styringsdialogen.....	50

2. Skolebasert vurdering

2.1 Definisjon

Skolebasert vurdering er skolens egen vurdering av organiseringen, tilretteleggingen og gjennomføringen av opplæringen på skolen. Skolen skal vurdere i hvilken grad disse faktorene medvirker til at elevene når målene i læreplanverket. Skolen skal gjennomføre skolebasert/virksomhetsbasert vurdering jevnlig. ([Kapittel 2 i forskrift til opplæringsloven](#))

2.2 Krav om forsvarlig system

Det går fram av forskriften at

- skolelederne har ansvar for å gjennomføre vurderingen jevnlig
- elevene skal være involvert i vurderingen
- skoleeier har ansvar for å se til at vurderingen blir gjennomført etter forutsetningene

Kommunestyret er den formelle skoleeieren for de offentlige grunnskolene i Indre Fosen. Kommunestyret har delegert til kommunedirektøren å

- etablere gode administrative system for den skolebaserte vurderingen
- innhente statistiske og andre opplysninger som trengs for å vurdere tilstanden og utviklingen innenfor opplæringen
- sørge for at nasjonale undersøkelser om motivasjon, trivsel, mobbing, elevmedvirkning, elevdemokrati og det fysiske miljøet blir gjennomført og fulgt opp lokalt
- sørge for at elevene deltar i de prøvene og undersøkelsene som fastsettes av departementet, og at reglene for fritak følges
- sørge for at tiltak som tidlig innsats, intensiv opplæring og spesialundervisning blir gjennomført i henhold til lovverket

2.3 Introduksjon til den fireårige styringsdialogen

Indre Fosen kommune har utviklet en fireårig plan for hvordan dialogen mellom skole- og barnehageeier og virksomhetene skal gjennomføres. Fireårsplanen gjelder for en kommunestyreperiode, fra det nye kommunestyret (KST) er på plass høsten i år 0, til det velges nytt kommunestyre høsten i år 4. Hovedinnsatsen, med valg av satsingsområder og nye utviklingsmål for neste fireårsperiode, finner sted i år 3. Da har oppvekstutvalget (OU) og kommunestyret kommet så godt inn i sakene, at det er naturlig å stake ut kursen for neste fireårsperiode.

Den fireårige styringsdialogen er fundamentet i Indre Fosen kommunes forsvarlige system, omtalt i [opplæringsloven § 13-10](#). Systemet skal sikre at skoleeier vurderer om kravene i opplæringsloven og forskriftene blir oppfylt. Kommunen skal også ha et forsvarlig system for å følge opp resultatene fra disse vurderingene og nasjonale kvalitetsvurderinger. Som en del av oppfølgingsansvaret skal det utarbeides en årlig rapport om tilstanden i grunnskoleopplæringen, knyttet til læringsresultat, frafall og læringsmiljø. Den årlige tilstandsrapporten skal drøftes av skoleeier, dvs. kommunestyret.

Vedlegget i kapittel 8.13 har en detaljert gjennomgang av den fireårige styringsdialogen. Det vises til dette kapitlet for videre innføring i systemet.

3. Skolenes tilstandsrapporter

Som et ledd i Indre Fosen kommunes system for å oppfylle lovens og forskriftens krav til skolelederne og skoleeier, har kommunestyret bestemt at hver skole annet hvert år skal utarbeide en skriftlig rapport over tilstanden i skolen. I tilstandsrapporten skal skolen

- redegjøre for organiseringen, tilretteleggingen og gjennomføringen av opplæringen
- gi en vurdering av hvorvidt arbeidsmåtene medvirker til å nå de målene som er fastsatt i læreplanverket, opplæringsloven, forskrift til opplæringsloven og kommunens strategiske dokumenter.

Skolenes tilstandsrapporter skal bidra til

- økt refleksjon over eget arbeid
- kvalitetsheving i skolen
- at kommunen oppfyller kravene i forskrift til opplæringsloven kapittel 2
- at skoleeier får tilstrekkelig kunnskap til å vurdere om opplæringen og skolens vurderinger blir gjennomført etter forutsetningene i lovverket
- gi skoleeier grunnlag for å fatte eventuelle vedtak om endring dersom det avdekkes lovbrudd

Tilstandsrapportene fra de seks grunnskolene i Indre Fosen kommune danner grunnlaget for utarbeidelsen av kommunens tilstandsrapport om grunnskoleopplæringen samme år. Skolens tilstandsrapport er å betrakte som et internt dokument unntatt offentlighet, se offentlighetslovens [§ 14 første ledd](#). Den samlede tilstandsrapporten er et offentlig dokument.

Se kapittel 2.3 for en beskrivelse av saksgangen ved utarbeiding av skolenes tilstandsrapporter i løpet av en fireårsperiode.

Kapittel 8.10 gir en oversikt over hvordan tilstandsrapportene er oppbygd og hvilke tema oppvekstutvalget ber skolene behandle i tilstandsrapport 2020.

4. Ekstern skolevurdering og veiledning

Indre Fosen kommune er en del av Kompetansenettverk Fosen. Dette er et nettverk for oppvekstansvarlige i de fire Fosen-kommunene Osen, Åfjord, Ørland og Indre Fosen, de frittstående skolene og regionkonsulenten for oppvekst.

Kompetansenettverk Fosen samarbeider blant annet om *Ekstern skolevurdering og veiledning*. Ekstern skolevurdering og veiledning skal være et bidrag til at skolene på Fosen jevnlig vurderer sin virksomhet for å se om organisering, tilrettelegging og gjennomføring av opplæringen medvirker til at målene i Læreplanverket nås. Videre skal Ekstern skolevurdering og veiledning gi skolene støtte i arbeid med kvalitetsutvikling innenfor vurderingsområdet etter at vurderingen er gjennomført.

Kommunene i Fosen har en etablert gruppe for ekstern skolevurdering. Vurderingsgruppen har opplæring i vurderingsmetodikk, og foretar vurderingsarbeidet på skolene sammen med en fagperson fra NTNU, som deltar i planleggingen og deltar som observatør under den eksterne skolevurderingen. Ekstern skolevurdering følges opp med veiledning av fagpersonen fra NTNU i to semester etter vurderingen. Dette bidrar til å skape sammenheng mellom skolevurdering og skolens endring av praksis. Det brukes statlige kompetansemidler (desentralisert kompetanseutvikling – DEKOM) til å finansiere den eksterne veiledningen fra NTNU.

Alle skolene på Fosen skal ha ekstern skolevurdering og veiledning hvert fjerde år.

Modellen for ekstern skolevurdering og veiledning kan illustreres med følgende trinn:

4.1 Gjennomføring av ekstern vurdering og veiledning på skolene

1. Personalet informeres i god tid om at skolen skal ha ekstern vurdering
2. Når skolen får beskjed om at de skal ha ekstern vurdering, gjennomføres ståstedsanalysen, organisasjonsanalysen, og eventuelle andre analyser i god tid før vurderingsuka.
3. Dataene fra analysene behandles i personalet. På bakgrunn av dette, velger skolen vurderingstema i samråd med skolefaglig ansvarlig. Alternativt kan skoleeier velge felles vurderingstema for alle skolene i kommunen. Dersom skoleeier har valgt felles vurderingstema for sine skoler, lages idealbildet på bakgrunn av den enkelte skoles relevante informasjon fra ståstedsanalysen og andre analyser/egne planer.
4. Skolen får beskjed om hvem som skal være vurderere i god tid før vurderinga. Kontakt mellom skolen og vurdererne opprettes minst to måneder før vurderingsuka, slik at vurdererne kan veilede skolen ved gjennomføring av analysene.
5. Det utarbeides kriterier og vurdererne velger hvilke metoder de vil bruke i vurderingen. Arbeidet med kriterier er et viktig ledd i prosessen. Kriterier/tegn på god

praksis kallet et «idealbilde» av hvordan tilstanden skal være innen vurderingstemaet når de ønskelige målene er nådd.

6. Idealbildets fire kriterier behandler det aktuelle vurderingstemaet ut fra et
 - Elevperspektiv
 - Lærerperspektiv
 - Organisasjons- og lederperspektiv
 - Foreldreperspektiv
7. Vurdererne lager tidsplan for gjennomføringen.
8. Etterarbeid: Etter vurderingen blir det utarbeidet en *offentlig vurderingsrapport* med skolen sine sterke sider og utviklingsområder. Rapporten drøftes med rektor og legges fram for personalet, skoleeier, FAU og elevrådsrepresentant. Rapporten er offentlig og går til skoleiernivået. Rapporten kan inngå i grunnlaget for tilstandsrapporten.
9. Vurdererne lager et vedlegg til rapporten med all innhentet informasjon fra intervjuer og observasjoner. Denne er ikke offentlig, men ment som dokumentasjon og beholdes av vurdererne.
10. Skoleledelsen i samarbeid med skoleeier har ansvaret for oppfølging av skolens vurderings- og utviklingsområde.
11. Fagpersoner fra NTNU bistår med prosessveiledning på skolenivå i to semester etter vurderingen er gjennomført. Veiledningen omfatter planlegging og gjennomføring av kompetansetiltak. Fagpersonene gir støtte til skolens evalueringsarbeid og er bindeledd mellom skolen og universitets- og høyskolesektoren (UH) ved behov for tiltak i hele personalgruppa innenfor skolens vurderings- og utviklingsområde.

5. Kartlegging og oppfølging av kartlegging

5.1 Tidlig innsats og intensiv opplæring

Skolens plikt til å tilby intensiv opplæring blir utløst når en elev står i fare for å bli hengende etter i lesing, skriving eller regning. Hvis en elev skårer under kritisk nivå på en kartleggingsprøve, tilsier dette at eleven må følges opp av skolen. Det er likevel viktig å poengtere at resultater fra kartleggingsprøver ikke alltid vil være egnet til å fange opp om en elev har behov for ekstra oppfølging. Hvis skolen legger for stor vekt på slike prøver, kan det føre til en uheldig vente-og-se-holdning, som gjør at det går for lang tid før eleven får oppfølging. Dersom man ser at en elev står i fare for å bli hengende etter, kan skolen heller ikke vente på resultat fra en kommende kartleggingsprøve, før de setter i gang intensiv opplæring. Den aller viktigste kartleggingen er den daglige kontakten med hver enkelt elev, og vurderingen som hver enkelt lærer gjør gjennom den daglige dialogen.

I opplæringsloven § 1-4 Tidlig innsats på 1.-4. trinn står det:

På 1.-4. årstrinn skal skolen sørge for at elever som står i fare for å bli hengende etter i lesing, skriving eller rekning, raskt får eigna intensiv opplæring slik at forventet progresjon blir nådd. Om omsynet til eleven sitt beste talar for det, kan den intensive opplæringa i ein kort periode givast som eineundervisning.

For Indre Fosen kommune betyr dette at alle skoler – uavhengig av den organiserte kartleggingen – skal sette i verk tiltak umiddelbart, så snart en elev står i fare for å bli hengende etter i skriving, regning og/eller lesing.

5.2 Skolens interne støttesystem

Det er viktig at lærerne ikke blir sittende alene med ansvaret for elevene. Skolene skal ha et internt støttesystem, der lærerne blant annet kan legge fram ulike utfordringer knyttet til læringsmiljø og resultater. Teamet består av rektor og/eller avdelingsleder, spes.ped. ansvarlig, sosiallærer og helsesykepleier. På mindre skoler kan teamet bestå av skolens ledelse og to-tre lærere på ulike trinn. I teamet ser man på utfordringene sammen, og forsøker å lage en tiltaksplan. Man blir enige om en periode med utprøving av tiltak, og evaluerer og vurderer situasjonen på nytt når perioden er over. Tiltakene dokumenteres. Ved behov, kan skolene også søke veiledning hos PPT eller henvise til kommunens tverrfaglige drøftingsteam, hvis saken er sammensatt.

5.3 Systematisk kartlegging

I tillegg til den daglige vurderingen, skal skolene gjennomføre organisert og systematisk kartlegging av elevene. En del kartlegginger er lovpålagt, slik som kartleggingsprøver i lesing og regning på barnetrinnet, nasjonale prøver på 5., 8. og 9. trinn og elevundersøkelsen på 7. og 10. trinn. Andre kartlegginger har skoleeier og skolene blitt enige om å gjennomføre fordi de oppleves som formålstjenlige. Noen kartlegginger er det frivillig å gjennomføre. Lista over kartleggingsprøver i kapittel 8.11 skal gjennomgås og evalueres årlig. Nyere og bedre tester innføres når de foreligger, mens prøver som ikke fungerer hensiktsmessig, tas ut.

Oversikt over kartleggingsprøver som per i dag skal gjennomføres på de ulike klassetrinnene, går fram av vedlegget i kapittel 8.11.

Vedlegget i kapittel 8.12 forklarer hva de ulike testene og undersøkelsene måler, og gir noen forslag til ulike tiltak for å følge opp elevene etter kartleggingen

5.4 Flytskjema for gjennomføring av kartleggingsprøver

6. Kartlegging av det psykososiale miljøet ved skolen

Elevene sitt skolemiljø er regulert gjennom opplæringsloven kapittel § 9A. Denne skal ivareta elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, læring og trivsel. Skolene skal ha nulltoleranse for krenkelser som mobbing, vold, trakassering og diskriminering, og skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å fremme helse, miljøet og tryggheten til elevene. I henhold til [§ 9A-4](#) har alle som arbeider på skolen plikt til å følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø og gripe inn mot krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering dersom dette er mulig. I aktivitetsplikten ligger plikt til å varsle rektor når det foreligger mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Ved en slik mistanke, skal skolen snarest undersøke saken. Det skal foreligge dokumentasjon som viser når rektor er varslet første gang i en sak.. Dersom en elev sier at skolemiljøet ikke er trygt og godt, skal skolen så langt det finnes egnede tiltak, sørge for at eleven igjen får et trygt og godt skolemiljø. Det samme gjelder dersom en undersøkelse viser at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Skolen skal sørge for at involverte elever blir hørt, og elevenes beste skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid. Rektor har ansvaret for at skolen følger aktivitetsplikten og de øvrige bestemmelsene i opplæringsloven kapittel 9A. Oppvekstsjefen skal varsles dersom skolen selv ikke klarer å løse skolemiljøssaken. Det samme gjelder i saker som har pågått over tid, har høy alvorlighetsgrad eller handler om særskilt sårbare barn. Hvis det er mistanke om at en ansatt mobber eller krenker en elev, skal oppvekstsjefen alltid varsles.

6.1 Olweusprogrammet

Alle skolene i Indre Fosen har innført Olweusprogrammet mot mobbing og antisosial atferd som sitt tiltaksprogram for å fremme et godt psykososialt miljø ved skolen. Hovedformålet med programmet er å forebygge mobbing, skape et trygt og godt skolemiljø for alle og redusere eksisterende mobbeproblemer. Olweusprogrammet har et kvalitetssikringssystem som sikrer at skolene ivaretar kravet om å arbeide kontinuerlig og systematisk iht. opplæringslovens § 9A-3. Som en del av kvalitetssikringssystemet, skal alle skoler gjennomføre Olweusprogrammets spørreundersøkelse fra 4.-10. trinn hver høst. Denne undersøkelsen kartlegger omfanget av mobbing blant elevene, hvor mobbingen finner sted, hvilke ulike former for mobbing som forekommer og hvilke holdninger elevene har til mobbing. Resultatene av Olweusundersøkelsen må ses i sammenheng med resultatene fra Elevundersøkelsen.

I tillegg til at rektor har det overordnede ansvaret for skolemiljøarbeidet, er det på alle skolene egne ressurspersoner som skal sørge for at innholdet i kvalitetssikringssystemet i Olweusprogrammet ivaretas. Ressurspersonene skal også være pådrivere for Olweus-arbeidet på egen skole og delta på kommunale nettverkssamlinger. De kan også inngå i skolens øvrige støttesystem i arbeidet med § 9A-saker.

Indre Fosen kommune har en 20 prosent stilling som kommunal Olweusinstruktør. Stillingen er lagt til PPT. Instruktøren har et overordnet koordineringsansvar for skolene og skal se til at skolene i Indre Fosen ivaretar Olweusprogrammets kvalitetssikringssystem. Instruktøren har ansvar for opplæring av nytilsatte i Olweusprogrammet og skal drive det lokale nettverket med alle ressurspersonene fra kommunens grunnskoler. Den kommunale instruktøren har tilgang til alle skolenes resultater fra Olweusundersøkelsen, og kan bistå skolene med tolking av resultater og utarbeiding av tiltak.

Gjennom deltakelse i Fosennettverket, har skolene i Indre Fosen fått kompetanseheving på bl.a. temaene relasjoner, trygghetssirkelen, arbeid med følelshåndtering i skolen og pedagogisk analyse. Alt dette henger tett sammen med skolenes arbeid med det psykososiale miljøet, og kunnskapen må tas aktivt i bruk i alle ledd for å oppfylle aktivitetsplikten: *å følge med, gripe inn, varsle, undersøke, sette inn tiltak og dokumentere.*

6.2 Årsplan for Olweus-arbeidet

HVA:	NÅR:	ANSVAR:
Introduksjonskurs for nyansatte	August-september	Kommunal Olweusinstruktør
Nasjonal fagdag og instruktørsamling, Bergen	Oktober	Olweusgruppen, Bergen
Lokal nettverkssamling (nøkkelpersoner/instruktører)	Oktober/november (etter samlinga i Bergen)	Kommunal Olweusinstruktør
Olweusundersøkelsen gjennomføres	Mellom høstferien og jul	Rektor og ressurspersonene på skolene
Årlig gjennomgang på alle skoler med rutiner og faglig påfyll for skolens interne støttesystem	Mellom høstferien og vinterferien	Kommunens Olweusinstruktør
Årlig samling med de interne støttesystemene fra alle skoler	Mellom høstferien og vinterferien	Oppvekstsjefen og kommunens Olweusinstruktør
Revisjon av kvalitetssikringssystemet på den enkelte skole gjennomføres.	Før skoleårets slutt til jul og sommer hvert år	Rektor og ressurspersonene på skolene
Resultatene av Olweusundersøkelsen drøftes internt på skolene av rektor/skoleledelse og ressurspersoner. Tiltak og satsingsområder foreslås.	Så fort resultatene er klare	Rektor og ressurspersonene på skolene Kommunal Olweusinstruktør kan bistå i dette arbeidet ved behov.
Resultatene av Olweusundersøkelsen gjennomgås i personalgruppene på skolene. Tiltak og satsingsområder presenteres, drøftes og vedtas.	Fortløpende etter at undersøkelsen er gjennomført	Rektor og ressurspersonene på skolen
Resultatene av Olweusundersøkelsen gjennomgås i skolemiljøutvalget	Første møte i skolemiljøutvalget etter at undersøkelsen er ferdig	Rektor
Resultatene av Olweusundersøkelsen presenteres for FAU og på foreldremøter	Første FAU- og foreldremøte etter at undersøkelsen er behandlet i skolemiljøutvalget	Rektor
Sammenfattet resultat av Olweusundersøkelsen presenteres for kommunalt oppvekstutvalg	Våren	Kommunal Olweusinstruktør
Regional instruktørsamling, Trondheim	April	Olweusgruppen, Bergen
Lokal nettverkssamling (nøkkelpersoner/instruktører)	Mai	Kommunal Olweusinstruktør

Trygghet Vennskap Trivsel

6.3 Andre kartlegginger av det psykososiale miljøet

Utviklingssamtaler

Alle elever og foresatte gjennomfører utviklingssamtaler med kontaktlærer to ganger hvert skoleår. I forkant av disse samtalene skal eleven sammen med sine foresatte blant annet forberede seg til en samtale med kontaktlærer om disse spørsmålene:

- Hvordan trives du i friminuttene?
- Hvem er du sammen med i friminuttene?
- Hva liker du å gjøre i friminuttene?
- Hvilke voksne på skolen kan du snakke med hvis du trenger det?
- Blir du inkludert?
- Hva gjør du for å inkludere andre?
- Har du plaget/ertet/mobbet andre elever?
- På hvilken måte viser du respekt for de voksne på skolen?
- På hvilken måte viser du respekt for andre elever?

Kartlegging av relasjonen mellom lærer og elev

Relasjonen mellom lærer og elev har betydning for elevenes læringsresultater og atferd. Lærerens vilje til å bry seg om alle elevene, vise interesse for den enkelte, være støttende og ha forventninger om utvikling, er viktig for å bygge en positiv relasjon.

Skolene bruker blant annet trafikklysmetoden for å kartlegge relasjonen lærer–elev og elev–lærer. Metoden er nærmere beskrevet i vedlegget i kapittel 8.4.

Sosiometrisk kartlegging

En gang i året skal det gjennomføres en sosiometrisk undersøkelse av klassemiljøet på hvert klassetrinn. Sosiometriske kartlegginger brukes til å avdekke grupperinger av elever, elever som faller utenfor klassefelleskapet, populariteten til enkeltelever og maktposisjoner elever har i klassen. Informasjonen fra kartleggingen kan blant annet brukes som grunnlag for tiltaksarbeid med utgangspunkt i en eller flere elever. Enkeltlærere kan også bruke sosiometriske undersøkelser når de skal sette sammen grupper til faglige eller sosiale aktiviteter i klassen. Metoden er nærmere beskrevet i vedlegget i kapittel 8.5.

Sosial fungering

Forskerne Bukowski og Abecassis har utviklet en modell som kan brukes til å kartlegge, forstå og håndtere ulike elevers sosiale fungering, og hvilke tiltak som kan iverksettes for å hindre skjevutvikling av elever i risikogruppene. Kartlegging av elevenes sosiale fungering skal foretas hvert år i fellesskap mellom de som arbeider med elevgruppen på klassetrinnet. Dette skal sikre at elever i risikogruppene får en trygg og mest mulig lik behandling av de voksne – slik at de får hjelp til å fungere best mulig i skolemiljøet. Metoden er nærmere beskrevet i vedlegget i kapittel 8.6.

7. Vurdering for læring

7.1 Bakgrunn

Kapittel 3 i Forskrift til opplæringsloven legger føringer for vurdering i grunnskolen. Dette kapitlet kalles ofte Vurderingsforskriften. Ifølge forskriften [§ 3-1](#) har alle elever

- rett til undervisvurdering
- rett til sluttvurdering
- rett til dokumentasjon av opplæringen

Det er skoleeiers ansvar å se til at elevenes rett til vurdering blir ivarettatt.

Det er særlig fire prinsipper som er sentrale for å få til en læringsfremmende undervisvurdering. Disse fire prinsippene er nedfelt i vurderingsforskriften:

1. Elevene skal forstå hva de skal lære og hva som er forventet av dem (§ 3-1).
2. Elevene skal få tilbakemeldinger som forteller dem om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen (§ 3-11).
3. Elevene skal få råd om hvordan de kan forbedre seg (§ 3-11).
4. Elevene skal være involvert i eget læringsarbeid ved blant annet å vurdere eget arbeid og utvikling (§ 3-12).

Undervisvurdering i grunnskolen dreier seg om all vurdering fra 1. trinn og fram til standpunktvurdering på ungdomstrinnet. Gjennom undervisvurderingen får lærere og elever informasjon om den faglige utviklingen. Når vurderingsinformasjonen brukes til å fremme læring og tilpasse opplæringen, kalles det *vurdering for læring*. Mye av innholdet i de neste punktene er hentet fra artikkelen «Fire prinsipper for god undervisvurdering» på Utdanningsdirektoratets hjemmeside.

7.2 Fire prinsipper for god undervisvurdering

1. Elevene skal forstå hva de skal lære og hva som forventes av dem

Læreplanene forteller hva elevene skal lære, og ikke hva de skal gjøre.

Dette innebærer at lærerne – før de velger aktiviteter og arbeidsmåter – må tenke gjennom hva de skal se etter når de følger med på progresjonen og læringen underveis. Når lærerne designer undervisningen, skal de først og fremst tenke på hva som skal være elevens læringsutbytte, og hvordan de gjenkjenner at elevene har lært det som forventes. Deretter planlegger de aktivitetene. Denne måten å arbeide på, kalles gjerne baklengs planlegging.¹

Baklengs planlegging betyr at lærerne planlegger læringsprosessen med følgende steg:

1. beskriv forventet læringsutbytte (kunnskaper, ferdigheter, forståelse)
2. bestem hvordan elevene skal dokumentere kompetansen og hvordan den skal vurderes (oppgaver og vurderingskriterier)

¹ Henning Fjørtoft ved Program for lærerutdanning, NTNU, har laget et videoforedrag hvor han gjennomgår metoden og peker på hvorfor denne skiller seg fra en mer tradisjonell praksis. [Lenke til foredraget om Baklengs planlegging.](#)

3. planlegg undervisningstimene (læringsaktiviteter, tekstutvalg, undervisning, filmer, klassebesøk osv.)

En lærer som tenker som en vurderer, stiller blant annet følgende spørsmål til seg selv:

- hva vil være tilstrekkelig og tydelig bevis for kompetanse?
- hvilke vurderingsoppgaver forankrer undervisningen i læringsmålene?
- hvordan gir vurderingsoppgavene fokus til undervisningen?
- hvilke kriterier skal vi vurdere arbeidet og kvalitetsnivået ut fra?
- kan vurderingen skille mellom de som virkelig forstår, og de som bare synes å forstå?
- forstår jeg hvorfor elevene gjør feil?

Mange kompetansemål kan i seg selv gi elevene en forståelse av hva som er målet og hva som forventes av dem. Ofte kan det likevel være hensiktsmessig å dele kompetansemålene opp i læringsmål for å tilpasse opplæringen. Det viktigste er at elevene forstår hva de skal lære, hvor de er i sin læringsprosess og hvordan de skal jobbe videre for å nå kompetansemålene.

2. Elevene skal få tilbakemeldinger som forteller dem om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen.

Tilbakemeldingene til elevene skal ha et faglig innhold og knyttes opp mot mål som er forankret i læreplanen. Tilbakemeldingene skal gi elevene informasjon om hva de mestrer, og hva de bør gjøre for å bli bedre i faget. Det å få tilbakemelding om at noe er «bra» eller «flott», kan være motiverende og oppmuntrende, men dette i seg selv gir ikke informasjon om hva som er bra eller hva som skal til for å bli bedre.

Tilbakemeldinger som peker framover, såkalte *framovermeldinger*, vil ha størst effekt for læringen dersom de er en del av den daglige opplæringen og tilpasses den enkelte elev.

Alle de tilbakemeldingene læreren gir elevene, muntlig eller skriftlig, er en del av vurderingsarbeidet. Det betyr ikke at alle skal ha tilbakemelding på alt til enhver tid. Elevene har ikke alltid evne til å ta inn alt det læreren kan gi tilbakemelding på. Læreren må tilpasse innhold og mengde tilbakemelding til der den enkelte elev er i sin læringsprosess. Elevene kan fort gi opp, hvis tilbakemeldingen blir gitt på et tidspunkt eller i en situasjon hvor eleven ikke er klar for den.

Innholdet i tilbakemeldingen må tilpasses tidspunktet den blir gitt på. Det kan være forskjell på tilbakemeldinger eleven får på mindre arbeidsoppgaver f.eks. i en time, og det læreren gir tilbakemelding på etter en lengre periode eller i halvårsvurderingen.

Hvis en lærer mistenker at det er noe med vurderingspraksisen som påvirker motivasjonen i negativ retning, kan det være verdt å tenke over *når* læreren vurderer. Er læreren for mye «dommer» og for lite «trener» i vurderingsarbeidet?

3. Elevene skal få råd om hvordan de kan forbedre seg

Elever lærer mer, og blir mer motivert, når de får muligheten til å bruke tilbakemeldinger til å forbedre arbeidet eller prestasjonen sin. Det er ikke noe krav om å vurdere *etter* en opplæringsperiode. Lærerne får like mye informasjon om faglig progresjon når de vurderer før og underveis som en del av læringsaktivitetene. Vurdering som en integrert del av opplæringen kan også dempe opplevelsen av at det står mye på spill for den som blir vurdert.

Læringsmiljø og tilbakemeldingspraksis står i et gjensidig forhold til hverandre. I et godt læringsmiljø er det rom for å prøve og feile, og læringsmiljøet preges av tillit og gode relasjoner. Det innebærer for eksempel at læreren prøver å forstå hvordan eleven har tenkt når han eller hun har løst en oppgave, og tar hensyn til dette i tilbakemeldingen som blir gitt. Lærernes

forventninger til elevenes mestring kan også påvirke innsats og motivasjon og er viktige for om tilbakemeldingene fremmer læring.

Hva slags tilbakemeldinger som blir gitt, er med på å påvirke læringsmiljøet. Mye bruk av belønning som stjerner, smilefjes, karakterer og rangering, kan føre til at søkelyset på resultater og karakterer overskygger fokuset på elevenes læringsbehov. En slik læringskultur har av forskere blitt kalt for kultur for belønning, og står i motsetning til det de kaller kultur for måloppnåelse. Der det er kultur for måloppnåelse, er elevenes læringsbehov viktigere enn søkelyset på resultater.

4. Elevene skal være involvert i eget læringsarbeid ved blant annet å vurdere eget arbeid og utvikling

Egenvurdering er en del av underveisvurderingen (se forskrift til opplæringsloven [§ 3-12](#)), og en forutsetning for at elevene får et bevisst og reflektert forhold til egen læring. Elevene skal delta aktivt i vurderingsarbeidet ved å

- vurdere eget arbeid
- vurdere egen faglig utvikling
- vurdere egen kompetanse

Gjennom å vurdere *eget arbeid*, blir de mer bevisste på hvilke kvalitetskrav som stilles til et bestemt arbeid. Å vurdere *egen faglig utvikling* handler om å bli bevisst at det skjer en faglig progresjon. Dette innebærer også å stimulere elevene til å utvikle egne læringsstrategier og evne til kritisk tenkning. Å vurdere *egen kompetanse* handler om at de vet hva de får til i faget, sett opp mot kompetansemålene i læreplanen.

Å involvere elevene er et gjennomgående prinsipp i all underveisvurdering. I arbeidet med læreplanen, mål, kjennetegn og kriterier, bør elevene involveres slik at de får en forståelse for hvor de skal og hva som forventes av dem.

Elevene lærer mer og blir mer motiverte når de får mulighet til å bruke faglig relevante tilbakemeldinger til å forbedre arbeidet eller prestasjonen sin. Det kan være lettere for elevene å forstå og bruke tilbakemeldingene dersom læreren involverer dem underveis i læreprosessen.

Mange lærere i Indre Fosen har etter hvert god erfaring med å la elever *vurdere egne besvarelser*, arbeid eller prestasjoner, og dermed gi tilbakemeldinger til seg selv før læreren supplerer eller eventuelt korrigerer.

En del lærere planlegger også at elever skal vurdere hverandres faglige arbeid. *Hverandrevurdering* er ikke et forskriftsfestet krav, men kan være nyttig og læringsfremmende for elevene. Metoden forutsetter et godt og trygt læringsmiljø med tydelige faglige kriterier, hvor tilbakemeldingene utelukkende baseres på faglige prestasjoner.

På samme måte som ved tilbakemelding fra lærer, bør tilbakemeldingene fra medelever være konstruktive og peke fremover, slik at elevene kan hjelpe hverandre med å utvikle seg. Slik kan elever være viktige læringsressurser for hverandre, og samtidig få god innsikt i eget læringsarbeid.

Egenvurdering kan variere i tid og omfang, og spenne fra noen få minutters refleksjon til mer komplekse og tidkrevende aktiviteter. Her er noen ideer:

- **To stjerner og ett ønske:** Elevene vurderer et arbeid (eget eller andres) mot bestemte kriterier som er fastsatt på forhånd. De vurderer selv to ting de er fornøyde med (stjerner) og én ting som kunne vært bedre (ønske). Metoden kan brukes en-til-en eller mellom flere. Den kan også brukes som tilbakemelding på lærerens undervisning.

- **Stopp og reflekter:** Elevene vurderer sitt eget arbeid ved å ta en pause på et par minutter og reflektere over hva de har lært. Kan også gjøres skriftlig.
- **Exitlapper (papirlapper eller digitale tavler):** En variant av «stopp og reflekter» er å be elevene notere hva de har lært i løpet av læringsøkta. Da må elevene tenke over hva de har lært og læreren får nyttig informasjon om hva de har fått med seg. Læreren kan bruke tilsvarende teknikk for å kartlegge hva elevene kan eller mestrer på forhånd om et emne de skal i gang med. På bakgrunn av informasjonen kan læreren tilpasse opplæringen og starte der elevene er.
- **Del eksempler på besvarelser/produkter av ulik kvalitet:** Be elevene diskutere og rangere besvarelsene/produktene etter kvalitet og begrunne hvorfor. Det hjelper dem til å forstå hva som kreves av en bestemt type oppgave eller arbeid.
- **Slipp rettebunken og la elevene vurdere egen besvarelse/arbeid:** Bli enig med elevene om hva de skal legge vekt på i vurderingen (vurderingskriterier eller kjennetegn), og be dem vurdere eller rette egne besvarelser. Mange lærere har også god erfaring med å la elevene foreslå egen karakter, dersom læreren bruker karakterer som en del av undervisvurderingen. Dette krever øvelse med å forstå vurderingskriterier, kjennetegn på måloppnåelse eller kvalitetskrav, men gir god innsikt for elevene når de får det til. Metodikken krever at læreren sjekker ut at elevene har oppfattet vurderingskriteriene riktig, og at de foretar vurderinger som noenlunde samsvarer med lærerens. Dersom det er store sprik mellom elevenes og lærerens vurderinger, gir det et godt grunnlag for diskusjon om hva som kjennetegner en god besvarelse.
- **Se etter egen læringsprogresjon:** Elevene vurderer og velger ut noen egne arbeider eller ser gjennom dokumentasjon (foto, lyd-/bildeopptak, beskrivelser mm) de har gjort gjennom opplæringen, som viser hva de har lært og den faglige utviklingen de har hatt. De må kommentere hvor de ser at de har forbedret seg. En strukturert variant av dette er mappemetodikk, som egner seg godt for å dokumentere arbeider og synliggjøre faglig progresjon.
- **Læringslogg:** Lær elevene å føre læringslogg hvor de beskriver hva de skal lære og egen faglig utvikling. Læringslogg gir også en god mulighet for læreren til å følge med på den faglige progresjonen.

7.3 Halvårsvurdering i fag

Forskrift til opplæringsloven har i [§ 3-12](#) bestemmelser om halvårsvurdering i fag.

Halvårsvurderingen i fag er en del av undervisvurderingen. Den skal gi informasjon om hva eleven mestrer etter kompetansemålene i læreplanen for faget og gi veiledning om hvordan eleven kan forbedre seg og øke kompetansen sin. Det innebærer at det ikke er anledning til kun å gi karakterer i fagene. Det er mulig å gi halvårsvurderingen i fag sammen med utviklingssamtalen, men da må utviklingssamtalen tilpasses tidspunktet for halvårsvurderingen.

Forskriften sier ikke noe om hvorvidt halvårsvurdering uten karakter skal gis muntlig og/eller skriftlig. Selv om skolene i Indre Fosen kommune er ulike på mange måter, ønsker skoleeier at alle følger samme praksis for halvårsvurdering i fag.

En halvårsvurdering skal rettes til eleven. Det er eleven som skal nyttiggjøre seg tilbakemeldingen. Det skal utarbeides en felles maler for halvårsvurderingen i fag på alle trinn. I malene skal klart språk vektlegges.

Rektor har ansvar for at faglæreren gjennomfører halvårsvurderingen i fag, både med og uten karakter. Rektor har mulighet til å be om en ny faglig vurdering hvis hun eller han er i tvil om reglene for halvårsvurdering er fulgt.

Halvårsvurdering i fag – uten karakter

I Indre Fosen kommune skal halvårsvurdering i fag uten karakter gis muntlig til alle elever i alle fag fra 1. til 10. trinn og skriftlig til alle elever fra 8. til 10. trinn i fagene norsk, matematikk og engelsk.

Elevens mestring av de grunnleggende ferdighetene skal inngå i den muntlige halvårsvurderingen uten karakter i alle fag på alle trinn.

Faglærer legger den skriftlige halvårsvurderingen uten karakter i fagene norsk, engelsk og matematikk inn i kommunens skoleadministrative program.

Halvårsvurdering i fag – med karakter

På ungdomstrinnet skal elevene også ha halvårsvurdering i fag *med karakter*. Halvårsvurdering med karakter gis midt i opplæringsperioden og ved slutten av opplæringsåret (for fag som ikke blir avsluttet det året).

Halvårsvurdering *uten* karakter skal gis før elevene får halvårsvurderingen *med* karakter.

7.4 Halvårsvurdering i orden og atferd

Forskrift til opplæringsloven har i [§ 3-13](#) bestemmelser om halvårsvurdering i orden og atferd (oppførsel).

Halvårsvurderingen i orden og atferd er en del av underveisvurderingen. Den skal vise hvordan elevens orden og atferd er vurdert opp mot ordensreglementet og gi veiledning om hvordan eleven eventuelt kan forbedre seg.

Kontaktlærer skal gi halvårsvurdering i orden og atferd i samarbeid med de andre lærerne til eleven.

Halvårsvurdering i orden og atferd – uten karakter

Eleven skal få halvårsvurdering uten karakter i orden og atferd gjennom hele opplæringsløpet. Halvårsvurdering uten karakter i orden og atferd gis muntlig.

Elevens trivsel og sosiale fungering skal inngå i den muntlige halvårsvurderingen i orden og atferd på alle trinn.

Halvårsvurdering i orden og atferd med karakter

På ungdomstrinnet skal elevene også ha halvårsvurdering i orden og atferd *med karakter*. Denne halvårsvurderingen skal være skriftlig. Halvårsvurdering i orden og atferd med karakter gis midt i opplæringsperioden og ved slutten av opplæringsåret.

8. Vedlegg

8.1 Eksempel på Fremtidsbilde

Tema: Vurdering for læring

Kvalitetsområder	Tegn på god praksis
Elevperspektiv Elevene har utbytte av vurderingen	• Elevene vet hva de skal lære • Elevene vet hva de skal vurderes ut fra • Elevene gjør seg nytte av tilbakemelding på arbeidet sitt • Elevene er motiverte for å forbedre egen læring
Lærerperspektiv Lærerne tydeliggjør læringsmål for elevene	• Lærerne bruker vurdering for å stimulere til læring • Lærerne gir begrunnede og konstruktive tilbakemeldinger til elevene • Vurdering av elevene har fokus på det positive • Lærerne gir elevene trening i å vurdere sitt eget arbeid og utvikling
Foreldreperspektiv Foreldrene kjenner skolens vurderingspraksis	• Foreldrene kjenner læringsmålene • Foreldrene vet hvordan de kan bidra til å stimulere elevene i læringsarbeidet • Foreldrene følger med i tilbakemeldingene elevene får • Vurdering er et tema i utviklingssamtalen mellom lærer, elev og foreldre
Skolen som organisasjon Skolen legger vekt på å utvikle bruken av vurdering som redskap for læring	• De tilsatte har felles forståelse av vurdering • Personalet har høy bevissthet om hvordan en gir elevene læringsfremmende tilbakemeldinger • Vurdering inngår som en naturlig del av elevenes læringsarbeid på alle trinn • Ledelsen legger til rette for systematisk erfaringsutveksling og refleksjon rundt vurderingspraksis ved skolen

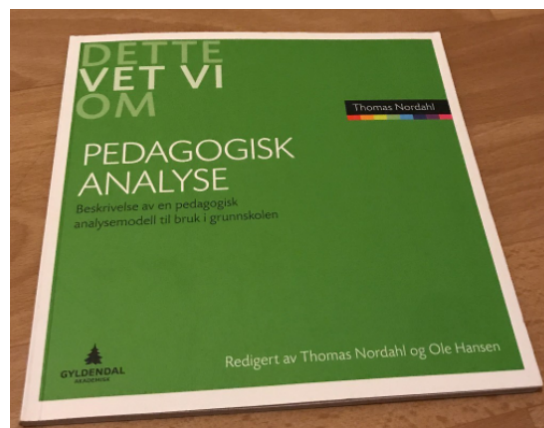
8.2 Eksempel på Utviklingsplan

Utviklings- område	Resultatmål	Prioriterte tiltak	Når skal tiltakene gjennom- føres	Dokumentasjon av endringer	Ansvarlig
Skolen er en lærende organisasjon	Tydelig pedagogisk ledelse som følger opp klare vedtak	Lage tydelige systemer innenfor utviklings- områdene	System ferdig høsten 2020	Det blir gjort klare vedtak på skolen. Vedtak blir fulgt opp lojalt.	Ledelse Lærere Foreldre
Vurdering for læring	Skolen drøfter vurderings- praksis og «Vurdering for læring»	Lærerne setter opp kriterier for fag	Start høsten 2020. Evaluering våren 2021. System ferdig vår 2022.	Elevene kjenner kriteriene. Elevene får underveis- vurdering. Elevene får være aktive i vurderings- arbeidet.	Rektor Lærerne
Skolen bruker resultat fra kartlegging og prøver i det daglige arbeidet med hver enkelt elev	Skolen har innarbeidet system for oppfølging av kartlegging og prøver i form av et årshjul for hvert klassetrinn.	Skolen kartlegger elevenes forutsetninger og gir utfordringer i tråd med elevenes evner og forutset- ninger. Lage årshjul for prøver og evaluering.	Start høsten 2020. Evaluering våren 2021. og våren 2022. System ferdig våren 2022.	Lærerne bruker resultater i planlegging av ny undervisning.	Rektor Lærerne

Skolen kan gjerne lage enda mer spissede tiltak for gjennomføringen. Dette gjør arbeidet med evalueringen enda bedre.

8.3 Pedagogisk analysemodell

Indre Fosen PPT har siden høsten 2018 – etter opplæring i pedagogisk analyse av Jarl Sandhaug fra Statped og deltakelse på fagdager om pedagogisk analyse i Fosennettverket v/Thomas Nordahl – tilbudt bruk av pedagogisk analyse i sitt veiledningsarbeid i skoler og barnehager i Indre Fosen kommune. Pedagogisk analyse brukes som verktøy i alle typer saker der man har ansett denne arbeidsformen som nyttig. Virksomhetene begynner etter hvert å bli kjent med denne måten å arbeide på, og poengterer at de opplever arbeidet som systematisk og oversiktlig.

PPT kommer til å fortsette å bruke pedagogisk analyse, og ser på dette som en svært fruktbar arbeidsmetode. Etter litt prøving og feiling, er man nå mye raskere i gang med selve analysearbeidet, da problemstillingen i større grad er utarbeidet av skolene på forhånd. Det blir da en mindre tidkrevende prosess for alle involverte, og man kommer hurtigere i gang med å prøve ut tiltak. Se utdraget under for en kort intro til selve modellen. (LP-modell=pedagogisk analyse).

«Arbeidet med LP-modellen bygger på en grunnleggende forståelse av at all atferd (handlinger/kommunikasjon) må forstås i lys av de sosiale systemene hvor dette foregår. Systemperspektivet i LP-modellen blir konkretisert gjennom de tre perspektivene kontekst, aktør og individ, og sammenhenger mellom disse. Individperspektivet handler om individuelle egenskaper og forutsetninger, aktørperspektivet dreier seg om individenes intensjoner og motiver for valg de tar og handlinger de utøver. Kontekstuellt perspektiv omfatter ulike forhold i læringsmiljøet som har betydning for det som foregår, herunder klasseledelse, relasjoner mellom lærer og elever og mellom elevene i klassen. (Nordahl, 2012). Ved å ha fokus på disse tre perspektivene i analyse av en utfordring, vil lærerne få en bedre forståelse av sammenhenger mellom forhold som bidrar til å opprettholde problemet på ulike nivåer, for eksempel

sammenheng mellom klasseledelse (kontekst), elevers motivasjon og innsats (aktør) og enkeltelevers evnemessige forutsetninger (individ). Å ha systemfokus på utfordringer innebærer å være mer opptatt av sammenhenger, relasjoner og prosesser, og mindre opptatt av lineære årsaksforklaringer. Relasjoner og prosesser kan lærere selv bidra til å påvirke og endre. Individuelle egenskaper og forutsetninger hos elevene kan være viktig å forstå, men vanskelig å gjøre noe med for lærer. Selv om en ADHD-diagnose kan være en årsak til elevens uro, vil det alltid være flere andre faktorer som bidrar til å forstå utfordringene slik de viser seg i skolen.» (Pedagogisk analyse av Torunn Tinnesand, Kapittel 3 i boka Rom for læring (2013) – læringsmiljøsenteret.no).

8.4 Kartlegging av relasjoner

Relasjonen mellom lærer og elev har betydning for elevenes læringsresultater og utvikling. Lærers vilje til å bry seg om alle elevene, vise interesse for den enkelte, være støttende og ha forventninger om utvikling, er viktig for å bygge en positiv relasjon. Dette er viktig for alle elever, og særlig viktig for elever som av ulike grunner strever på skolen. Utdanningsdirektoratet skriver følgende om relasjonen mellom lærer og elev i en artikkel offentliggjort på deres nettside:

Lærer–elev-relasjonen og elev–elev-relasjoner

Kvaliteten på klassen som sosialt system legger premisser for elevenes utvikling og læring, både sosialt og faglig. Et av de mest sentrale elementene i dette sosiale systemet er samspillet mellom lærer og elev (Luckner & Pianta, 2011). Det er læreren som har ansvar for at klassen fungerer positivt, blant annet gjennom sine egne relasjoner til elevene og ved å regulere samspillet elevene imellom. For at elevene skal behandle hverandre med respekt og velvilje, er det en forutsetning at læreren alltid er høflig, vennlig og respektfull i sin omgang med elevgruppen og enkelt elever, også i konfliktsituasjoner. I rollen som profesjonell er det læreren som har mest makt i klassen, noe som innebærer at det kan stilles særlige krav til lærers væremåte overfor elevene. Læreren er videre en svært viktig rollemodell når det gjelder sosial samhandling i skolen. Elevene merker seg hvordan læreren forholder seg til ulike elever, og vil bruke dette som en referanse for hvordan de selv kan tillate seg å oppføre seg overfor hverandre. Det er for eksempel funnet at hvis en lærer har en negativ, avvisende eller ignorerende væremåte overfor en elev, kan det bidra til at de andre elevene avviser den samme eleven (Hughes, Cavell & Willson, 2001). Lærere som er respektfulle og inkluderende i sin omgang med elevene, vil legge et godt grunnlag for positivt samspill også elevene imellom.

Gode relasjoner mellom læreren og elevene spiller en vesentlig rolle både for hvordan elevene fungerer sosialt, og for læring i skolen (Hughes & Chen, 2011). Elever som etablerer positive relasjoner til lærerne sine, er både mer aktive i klassen og bedre likt av de andre elevene enn elever som i mindre grad har et positivt samspill med læreren. Én grunn til at samspillet mellom lærer og elev fungerer mindre bra, kan være at læreren irriterer seg over elever som er uengasjert i skolearbeidet og/eller forstyrrer i timene. Det ser også ut til at det er slike elever som fortrinnsvis blir gjenstand for krenkelser fra lærernes side (Delfabbro et al., 2006). Når læreren har en negativ relasjon til en elev, viser observasjonsstudier at læreren oftere uttrykker negative følelser i samspillet med denne eleven enn med andre elever (Stuhlman & Pianta, 2001). Nedsettende kommentarer til en elev fra lærers side har tydelig sammenheng med at andre elever vurderer eleven negativt og videre oppgir at de oppfatter eleven som vanskelig å samarbeide med (White & Kistner, 1992; Hughes, Cavell & Willson, 2001). Dette kan også gå ut over elevens faglige utvikling ved at hun eller han ikke blir trukket med i gruppearbeid og lignende av de andre elevene. Mercer og DeRosier (2010) fant at det er stort samsvar mellom hvilke elever en lærer selv oppgir at hun eller han liker, og hvem elevene tror læreren liker. De fant også at elever i større grad avviser medelever som de tror ikke blir likt av læreren. Læreren har gjennom sin væremåte vist at det er «tillatt» ikke å like denne eleven. Man skal derfor være svært oppmerksom på negative relasjoner mellom lærer og elev, da disse kan få en rekke negative konsekvenser for eleven, blant annet negative relasjoner til jevnaldrende.

Elever som har atferdsvansker, har gjerne et høyt konfliktnivå i sin relasjon til læreren samtidig som de er dårligst likt av de andre elevene i klassen. Hughes, Cavell og Willson (2001) fant imidlertid at elever som hadde mye negativ atferd, men som på tross av det hadde en positiv relasjon til læreren, var langt bedre likt av de andre elevene enn elever med like mye negativ atferd og en negativ relasjon til læreren. Det synes altså som om lærer–elev-relasjonen betyr mer for sosialt samspill med andre elever enn det faktiske nivået av negativ atferd hos eleven.

Elever med internaliserte vansker (angst og/eller depresjon) synes å ha en tendens til å bli «usynlige» for lærerne sine (Drugli, Klöckner & Larsson, 2012; Rudasill & Rimm-Kaufman, 2009). Dette er elever som også strever med å bli inkludert i relasjoner med jevnaldrende (Tetzchner, 2012). I intervju oppgir lærere at de opplever det som vanskelig å etablere nære relasjoner til elever som er stille og tilbaketrukket. Disse elevene tar sjelden kontakt, og lærerne opplever ofte at de avviser positive tilnærmelser fra lærernes side. I en travel hverdag vil de derfor lett kunne bli oversett (Drugli, 2012). For at positive relasjoner skal utvikle seg, er det en forutsetning at det er en viss frekvens av positiv kontakt mellom partene. Når elevene ser at læreren overser en bestemt elev, øker dette sjansen for at eleven også får problemer med jevnalderrelasjonene (Luckner & Pianta, 2011). Læreren har ved sin atferd legitimert at dette ikke er en attraktiv elev.

Den nære sammenhengen mellom kvalitet på lærer–elev-relasjonen og relasjoner elevene imellom innebærer at hvis en elev strever med å bli inkludert i fellesskapet med jevnaldrende, bør man ikke bare fokusere på det som foregår i elevgruppen, men også på hvordan lærerne forholder seg til elevene. Lærere etablerer en sosial atmosfære i klassen ved sin væremåte overfor elevene, både individuelt og på gruppenivå. I tillegg har læreren mulighet til å legge til rette for positiv sosial omgang elevene imellom, blant annet gjennom klasseledelse og ved å jobbe bevisst med å fremme elevenes sosiale ferdigheter (Farmer, Lines & Hamm, 2011). Ved å endre på samspillet mellom lærer og elev kan man også legge til rette for en endring av samspillet elevene imellom. Ved å øke sin egen positive kontakt med en elev som strever med relasjoner til både lærer og medelever, kan læreren bidra til at eleven blir oppfattet mer positivt av de andre elevene (Hughes, Cavell & Willson, 2001).

Trafikklysmetoden

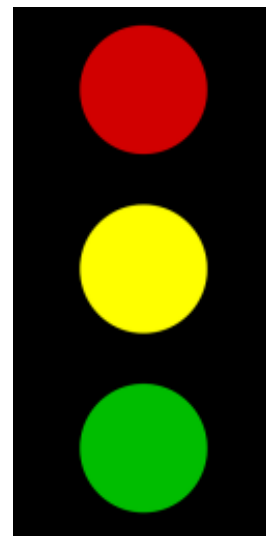
Trafikklysmetoden kan brukes for å kartlegge relasjonen lærer-elev. Dette kan gjøres slik: Alle lærere som har en relasjon til en elevgruppe, setter seg hver for seg med lister over elevene og markerer grønn, gul, rød bak navnet til den enkelte elev, alt etter hvilken kvalitet de tenker det er på relasjonen de har til eleven.

- **Rød** betyr en relasjon som er vanskelig/negativ/utfordrende
- **Gul** betyr en relasjon som kan variere/være «nøytral»
- **Grønn** betyr en god og nær relasjon

Når alle har gjennomført dette, sammenlikner lærerne sine skårer. Deretter drøfter de hvilke tiltak de skal sette i verk for de elevene som skårer rødt eller gult hos en eller flere lærere. Et aktuelt tiltak kan være å innføre en periode med banking time. Det er viktig å sørge for at den eller de lærerne som skårer grønt på eleven, får tid med denne eleven.

Det er også noen skoler som har gode erfaringer med å gjennomføre trafikklysmetoden ut fra elevenes perspektiv. Lærerne skriver først ned hvilken relasjon de tror at hver enkelt elev har til dem. Deretter spør de elevene om de kan kategorisere den relasjonen de har til den enkelte læreren.

Mælan skole presenterte sine erfaringer fra arbeidet med utvikling av relasjoner mellom lærere og elever, blant annet ved bruk av trafikklysmetoden, på et dialogseminar i Fosennettverket høsten 2018. Her er en lenke til deres presentasjon: <http://www.fosen.net/f/p1/i58db8002-6359-4331-a967-8406e8678ad7/praksisfortelling-malan-skole.pdf>.

8.5 Sosiometrisk kartlegging

Læringsmiljøsenterets råd

Læringsmiljøsenteret ved Universitetet i Stavanger har mye stoff om sosiometrisk kartlegging på sine nettsider. Teksten nedenfor er hentet fra en artikkel skrevet av professor Sigrun K. Ertesvåg, publisert 18.01.2018.

Hva er sosiometrisk kartlegging?

Sosiometrisk kartlegging kan brukes til å avdekke grupperinger av elever, elever som faller utenfor klassefellesskapet, populariteten til enkeltelever og maktposisjoner elever har i klassen. Informasjonen fra kartleggingen kan bl.a. brukes som grunnlag for tiltaksarbeid med utgangspunkt i en eller flere elever.

Gjennom usystematiske observasjoner av elever, får læreren et omtrentlig bilde av de sosiale relasjonene mellom elevene i en klasse. Ved å observere hvem som søker sammen i frie aktiviteter, i friminuttet eller ellers når elevene selv kan velge hvem de skal være sammen med, får læreren kjennskap til hvordan medelevene omgås hverandre.

Samtidig foregår det mye i klassen, og læreren vil ha vanskeligheter med å ha oversikt over alt som til enhver tid skjer i elevgruppen. Klasser med mange subgrupper og mange isolerte elever, tenderer til å oppleve større disiplinproblemer og mindre fellesskapsfølelse enn klasser uten slike gruppestrukturer.

Gjennom sosiometriske kartlegginger kan en identifisere relasjoner mellom elevene for om nødvendig å sette inn tiltak for å endre relasjonsstrukturen. Sosiometrisk kartlegging kan supplere usystematiske observasjoner ved å kartlegge sosiale relasjoner mellom personer.

Det trenger ikke å være vanskelig å oppdage isolerte elever gjennom usystematisk observasjon, men det kan være vanskelig å avdekke hvem av medelevene denne eleven har størst forutsetning for å få nærmere kontakt med.

Sosiometrisk kartlegging erstatter ikke observasjoner, men er et supplement. Metodene kan også korrigere lærerens oppfatning av strukturer i klassen.

Å gjennomføre sosiometrisk kartlegging

Gjennomføring av sosiometriske kartlegginger er verken særlig vanskelig eller tidkrevende. Hva en spør om, og hvordan en stiller spørsmålene, henger sammen med hvilket formål man har med kartleggingen. Om en ønsker å avdekke venns­kapsstrukturen i en klasse, bør en stille spørsmål om hvem elevene vil ha som bestevenn(er).

Ønsker en å avdekke hvem elevene vil arbeide sammen med i grupper knyttet til faglig eller sosial aktivitet, kan en spørre om hvem eleven ønsker å samarbeide med i denne spesifikke aktiviteten. Andre alternativer kan være knyttet til lek, hvem en vil være sammen med i friminuttene osv. For klassetrinn der elevene kan lese og skrive tilstrekkelig, kan en gjennomføre kartleggingen ved hjelp av spørreskjema, der de aktuelle spørsmålene er satt opp.

På de laveste trinnene bør en innhente informasjonen gjennom samtaler med hver enkelt elev. Arbeidet blir da mer tidkrevende, men sikrer at elevene forstår spørsmålene og gir informasjon i samsvar med disse. Ved å stille flere spørsmål til elevene samtidig, kan en få et mer utfyllende bilde av relasjonene mellom elevene. Det kan f. eks. være slik at elever har ulik sosial posisjon dersom en sammenlikner preferanser som venn og preferanser for faglig aktivitet. Den faglige kompetansen en elev har, kan gjøre vedkommende populær som samarbeidspartner, selv om ingen prefererer eleven som bestevenn.

Praktiske vurderinger

Når en gransker venns­kapsrelasjoner, bør en la elevene nevne så mange eller få elever som de

selv ønsker. Tallet på nominasjoner² varierer med alder. I en undersøkelse blant elever på 8. trinn, valgte elevene i gjennomsnitt 2,1 medelever som de ønsket som venn. Hvis en f. eks. ber elevene om å nominere tre medelever som de er eller ønsker å være venn med, kan en få et kunstig tett nettverk av vennsrelasjoner, og dermed et upresist bilde av de sosiale relasjonene i klassen.

Ved undersøkelser av grupperelasjoner kan en derimot med fordel avgrense tallet på valg til det som er naturlig for den gitte aktiviteten. Hvis spørsmålet er knyttet til faglig aktivitet, der elevene skal arbeide sammen i grupper på fire, er det naturlig å be elevene nevne de tre de ønsker å arbeide sammen med.

Datainnhenting

Utgangspunktet for sosiogrammer er data fra gruppemedlemmer som svarer på spørsmål.

Eksempler på spørsmål kan være:

- Hvem i klassen vil du ha som din(e) beste venn(er)?
- Tenk deg at dere skal arbeide sammen i grupper på fire i et prosjekt om andre verdenskrig i samfunnsfag. Hvilke tre av elevene i klassen vil du helst arbeide sammen med?
- Tenk deg at dere skulle danne nye klasser. Hvem fra klassen du nå går i, ville du ha med i en ny klasse?
- Hvem vil du være sammen med i friminuttet?

Spørsmålsformuleringen bør være så realistisk som mulig, og kan være knyttet til fagområder, friminuttsituasjoner, vennskap osv. Det har vært hevdet at elevene så langt som mulig bør få innfridd valgene sine. Men det er grunn til å være forsiktig med dette. Noen relasjoner kan være uheldige både for de involverte og/eller klassen sett under ett. En må derfor være forsiktig med å gi noe forhåndsløfte om å innfri et visst antall eller alle elevenes valg.

Positive nominasjoner

De fire spørsmålene over er eksempler på «positive nominasjoner»-teknikken, fordi man spør elevene hvem de vil være sammen med, ha som venn, eller ha med i ny klasse.

Negative nominasjoner

Enkelte forskere anbefaler bruk av negative spørsmål for å avdekke negative emosjoner mellom elevene. Et eksempel kunne være: «Hvilke tre personer vil du ikke arbeide sammen med i et prosjektarbeid om andre verdenskrig i samfunnsfag?» Negativ nominering er omdiskutert, selv om det ikke er uvanlig å bruke det, også i norske skoler. Det kan likevel være grunn til å fraråde lærere fra å benytte negative nominasjoner. Det er studier som viser at elevene vegrer seg for å gi negative nominasjoner. Like viktig er det at selv om elevene er fullt klar over at det er sympatier og antipatier mellom enkeltelever og grupper av elever, er det noe ganske annet at voksne viser aksept for antipatier ved å etterspørre dem. Selv om vi altså mister noe informasjon ved bare å etterspørre positive nominasjoner, rådes det til ikke å bruke negative nominasjoner.

Anonymitet

Elevene må sikres anonymitet ved at ingen andre enn læreren, og ev. andre voksne som det er nødvendig å dele informasjonen med, får kjennskap til de valgene den enkelte elev gjør. Elever bør heller ikke få kjennskap til strukturer i klassen, selv om disse blir framstilt anonymisert. Dette

² Nominasjon betyr, ifølge Store norske leksikon, oppnevning, utpeking som kandidat til en stilling eller et oppdrag. I denne sammenhengen betyr (positiv) nominasjon å navngi en klassekamerat som eleven ønsker å samarbeide med eller være venn med.

blant annet for å unngå spekulasjoner om hvem som ikke ble valgt, og hvem som er de mest populære i klassen.

Matriser og sosiogram

For videre innsikt i emnet, vises til den fullstendige [artikkelen](#) på læringsmiljøsenderets hjemmeside. I artikkelen er det også en oppskrift for hvordan man steg for steg setter opp en sosiometrisk matrise, utvikler ulike typer sosiogram, som så analyseres og tolkes.

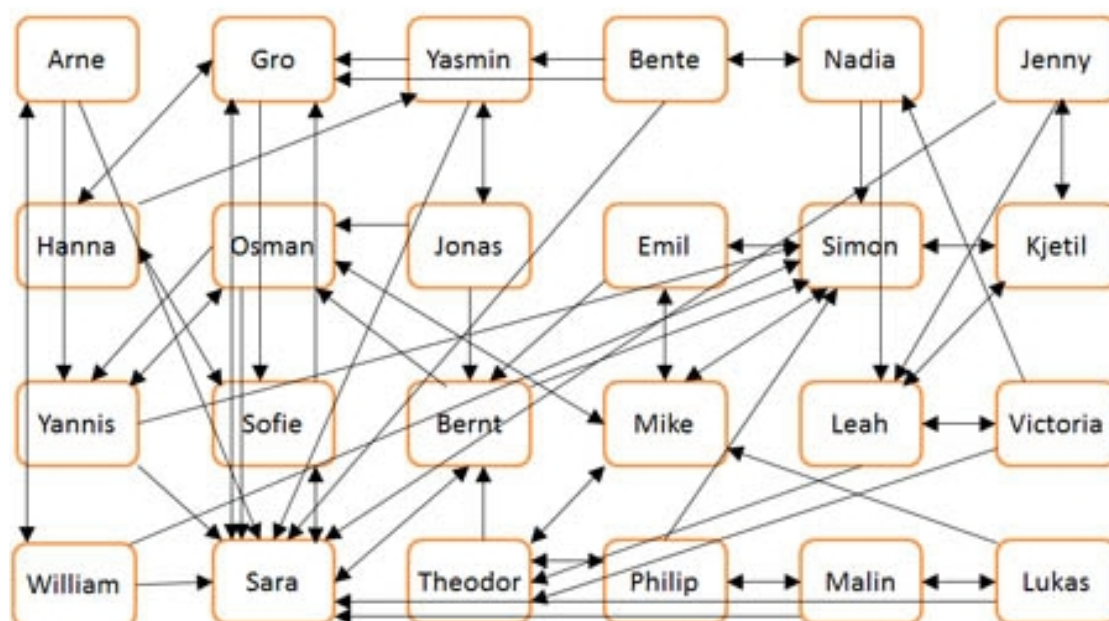
Utdanningsdirektoratets eksempel på sosiogram

For å få en oversikt over de sosiale mønstrene i en klasse, kan du f. eks. be elevene om å skrive ned navnet på de tre elevene de helst vil være sammen med i friminuttet.

Nedenfor er det satt opp et nettverkskart på bakgrunn av en slik sosiometrisk undersøkelse. De elevene som her har mange piler pekende på navnet sitt, er sosialt attraktive i klassen. De elevene som ikke har noen piler til sitt navn kan være sosialt isolerte.

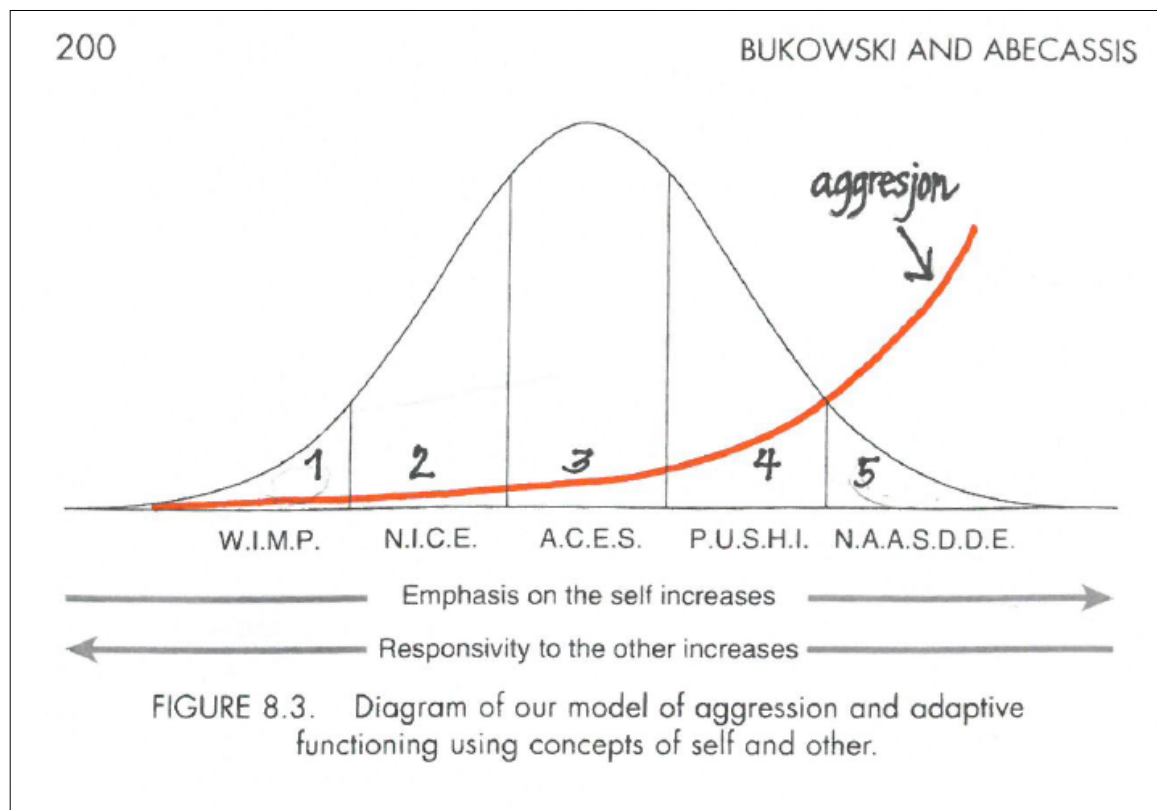
Illustrasjonen er hentet fra Utdanningsdirektoratets nettside. Her er spørsmålet:

Hvem vil du helst være sammen med i friminuttet?

8.6 Kartlegging av elevenes sosiale fungering – hvordan skape et inkluderende læringsmiljø

Bukowski og Abecassis har laget en modell som kan brukes til å forstå og håndtere ulike elevers sosiale fungering, og hvilke tiltak som kan iverksettes for å bidra til å hindre skjevutvikling av elever i risikogruppene. Et diagram av modellen vises her:

Bukowski og Abecassis (2007): Modell for inkludering.

Modellen ble brukt av Pål Roland under to heldagskurs for alle ansatte i Rissa-skolene skoleåret 2015/2016. Tema for forelesningene var hvordan vi forstår og håndterer ulike typer utfordrende atferd.

Kommentarer til modellen

Elevene kan inndeles i fem grupper, gruppe 1 til venstre og gruppe 5 til høyre i figuren over. Aggresjonsnivået (**den røde kurven**) er lavt til venstre i figuren, stiger svakt gjennom gruppe 2 og 3, før det stiger bratt i gruppe 4 og 5. Selvhevdelse («emphasis on the self») øker jo lenger til høyre i figuren man kommer. Følsomhet overfor andre («responsivity to the other») øker mot venstre i figuren. Elever med størst risiko for skjevutvikling befinner seg i gruppe 1 og 5. Kjennetegn ved elevgruppene og mulige tiltak er beskrevet nedenfor.

Gruppe 1 – W.I.M.P.³

Elevene i gruppe 1 utgjør 5-10 prosent av elevene. De er veldig innadvendte og sjenerte og lite aggressive, hevder seg selv minimalt og tilpasser seg de andre altfor mye. De er sårbare og gråter lett, og har høy risiko for å bli utestengt. De er også en høyrisikogruppe for å stenge seg

³ W.I.M.P. – Without Immediate Means of Protection. Det engelske ordet wimp kan oversettes med: pyse, person uten selvtillit.

selv ute ved å ikke ta kontakt med andre. De gjør ikke negative handlinger, og kjennetegnes ved at de produserer veldig lite på skolen. De krever ingenting og får lite hjelp.

Tiltak:

- Læreren bør oppsøke disse elevene 2-3 ganger daglig, og ha et system på dette. Ut i fra forskning vet vi at dette betyr veldig mye. Sosial støtte virker stressdempende.
- Disse elevene må lære å bli mer selvhevdende og lære å si fra selv.
- Det må jobbes med vennenettverk. Elevene i denne gruppa tar ikke kontakt selv, de må få hjelp til dette.

Gruppe 2 – N.I.C.E. ⁴

Utgjør rundt 15 prosent av elevene. De er lik elevene i den første gruppa. Disse elevene gjør heller ikke negative handlinger, men de hevder seg selv mer enn gruppe 1. Det skjer noe spennende i denne gruppa, for de klarer seg godt. Spørsmålet er hvordan kan vi klare å få flest mulig fra gruppe 1 over i gruppe 2.

Gruppe 3 – A.C.E.S. ⁵

Dette er suksessgruppa. Disse elevene klarer seg best. De er ikke aggressive, balanserer mellom å hevde seg selv og ta hensyn til andre. De kan like å konkurrere, uten å ha trang til å dominere over andre. De er effektive til å nå sine mål og fungerer som positive medlemmer i elevgruppa.

Det voksne må lære elevene, uansett hvilken gruppe de tilhører, er denne balansen mellom å hevde seg selv og høre på andre. Det er en suksessfaktor.

Gruppe 4 – P.U.S.H.I. ⁶

Elevene i gruppe 4 er såkalte gråsone-elever, og utgjør ca. 15 prosent av elevene. De kan ha aggressive tendenser, hører mindre på andre, hevder seg selv mer. Graden av negative handlinger stiger moderat i denne gruppen. Elevene klarer så vidt å henge med i inkluderingen. Vennene blir lei av dem, de bytter mye venner, men klarer seg så vidt.

Tiltak:

- Disse elevene krever voksne som er gode med barn og har god kontroll. Vi snakker da om autoritative voksne som er varme og vennlige, men samtidig har tydelige grenser.
- Klarer vi ikke å fange opp disse elevene, får vi støy og uro i elevgruppa.

Gruppe 5 – N.A.A.S.D.D.E. ⁷

Elevene i gruppe 5 utgjør 5-10 prosent av elevene. De har høy aggressiv atferd, hører lite på andre og er egosentriske/selvopptatte. Graden av negative handlinger stiger bratt i denne gruppa. Dette er høyrisikoelever.

Tiltak:

- De voksne må legge stor vekt på å bygge relasjoner til disse elevene, prate med dem og bruke tid på dem.
- Det må stilles tydelige krav, aggressiv atferd må avlæres.
- En mulig måte å bygge relasjoner på, er å være fysisk aktiv sammen med dem.

⁴ N.I.C.E. – Det engelske ordet nice kan oversettes med: hyggelig, sympatisk

⁵ A.C.E.S. – Assertive, appropriable Competitive, Effective, Sociable and sensitive. Det engelske ordet aces kan oversettes med: ess (i kortstokken), lyst hode, stjerne

⁶ P.U.S.H.I. – Pugnacious, Undercontrolled, Self-centered, Hubris, and Irritating. Det engelske ordet pushy kan oversettes med: frampå

⁷ N.A.A.S.D.D.E. – Negative Actions and Attitudes, Smug selv-involvement, Destructive, Dysregulated, and Externalizing. Det engelske ordet nasty kan oversettes med: slem, utrivelig, vanskelig, spydig.

- De voksne må hjelpe dem inn i vennenettverk.

Felles utfordringer og tiltak for elever i gruppe 1 og 5

Selv om elevene i gruppene 1 og 5 har totalt forskjellig atferd (de er ytterpunkter), så har de mange felles utfordringer og problemer: De har høy grad av risiko for å bli utestengt, kan skåre høyt på tristhet, og er mer frustrert enn andre elever. De kan slite med konsentrasjonsproblemer, noe som gjør at de underyter i skolen. Elevene i gruppe 1 skylder på seg selv, går innover. Elevene i gruppe 5 skylder på de andre, går utover.

Det er viktig å finne ut hvilke barn som befinner seg i de to ytterpunktene. Disse barna må hjelpes mer enn de andre.

Begge yttergruppene:

- Systematisk jobbing med banking time. Viktig at dette settes inn i et system, ellers er det vanskelig å få til i en hektisk hverdag.
- Bygge relasjon og bli kjent med eleven.
- Være interessert i elevene, være vennlig.
- Støtte dem.
- Barna trenger hjelp til å skaffe seg venner. De voksne må tilrettelegge og hjelpe dem inn i vennskap.

De stille barna:

- Ber ikke om noe og bråker ikke, så det tar lang tid å bli kjent med dem. De får ofte lite hjelp og oppmerksomhet.
- De stille barna må få hjelp til å lære selvhevdelse.
- Banking time kan virke stressreducerende. Mange av dem har et høyt innvendig stressnivå.

De utagerende barna:

- Vær tett på – ikke unngå dem.
- Bruk mye tid på dem (relasjonsbygging) slik at de faktisk hører på grensene våre.

8.7 iMAL

iMAL er en metode som benyttes i skrive- og leseopplæringen, hovedsakelig på 1.trinn. Den kan også benyttes i spesialundervisning for eldre elever. iMAL står for Integrert, Multisensorisk, Assosiasjonsbasert Læring. Man kobler sammen mange sanser samtidig i læringsprosessen, som skal være med på at kunnskapen om bokstavene fester seg bedre i hukommelsen hos eleven. Teorigrunnlaget for metoden er forankret i kunnskap om hvordan hjernen lærer. iMAL bruker tre nivåer i innkodingsprosessen av bokstaver:

1. Lagring i hukommelsen
2. Gjenhenting fra hukommelsen
3. Vedlikehold av innkodede bokstaver

iMAL er opptatt av at tidlig innsats er riktig innsats. iMAL er også opptatt av å møte eleven der den er, og gi rom for lek. Man benytter korte, intensive læringsøkter og gir god tid til frileik.

For mer informasjon: www.imal.no

8.8 SOL – Systematisk observasjon av lesing

I tillegg til kartleggingsprøvene omtalt på de foregående sidene, kan alle elever «soles», og resultatene skal fortløpende legges inn i Conexus Engage.

SOL står for Systematisk Observasjon av Lesing, og er et observasjonsprogram utviklet av Gjesdal kommune. Formålet med SOL er å gi lærerne bredere informasjon, og sette deres observasjoner i system. SOL beskriver presise, gjenkjennelige kjennetegn, og er et godt utgangspunkt for å tilpasse undervisning og opplegg.

Figuren viser de ti stadiene i elevenes leseopplæring:

1. Før-alfabetisk lesing
2. Begynnende alfabetisk lesing
3. Tidlig fonologisk lesing
4. Automatisert fonologisk lesing
5. Tidlig ortografisk lesing
6. Automatisert ordgjenkjenning
7. Økt automatisering og leseflyt
8. Strategisk lesing
9. Bevisst strategisk lesing
10. Voksen litterær lesing

8.9 En modell for leseutvikling

Denne artikkelen er hentet fra Statped's nettside om dysleksi, sist oppdatert: 25.11.2019:

Vanlig leseutvikling består av faser. Barn går gjennom fasene på stort sett samme måte, men det varierer når barn kommer til de ulike fasene.

Leseutvikling kan beskrives med ulike modeller. Her viser vi en modell der leseutviklingen er delt i seks faser. Hver fase beskriver hvordan lesingen foregår på ulike utviklingstrinn.

Utviklingen stagnerer hvis barnet ikke får nok tid og mulighet til å mestre hver fase. Dette er en avsporing fra normal leseutvikling. Når utviklingen stopper opp, må barnet få pedagogisk hjelp for å komme på rett spor igjen.

De fire nederste trinnene i modellen handler om avkodingsferdighet, mens de to øverste trinnene handler om leseforståelse. Å avkode og å forstå er likevel parallelle prosesser som påvirker hverandre gjennom hele leseutviklingen.

Faser i vanlig leseutvikling

1. Ordgjenkjenning ved hjelp av visuelle holdepunkter

Når barn begynner å lese logoer, som for eksempel Solo, MELK eller Coca Cola, har interessen for lesing våknet. Barnet kjenner igjen utseendet til ordet og er blitt fortalt hva det betyr, men uten å forstå sammenhengen mellom lyd og bokstav.

2. Ordgjenkjenning ved hjelp av fonologiske holdepunkter

Barnet har nå en viss alfabetisk innsikt. Det forstår at bokstavene representerer lyder som i ordnet og systematisk rekkefølge blir trukket sammen til ord. Ord leses ved hjelp av fonologiske holdepunkter. I begynnelsen identifiserer gjerne barnet lyder som er først og sist i ord.

3. Kontrollert ordgjenkjenning

På det tredje nivået i leseutviklingen mestrer elevene å avkode ord nøyaktig. De leser ordene fonologisk lyd-for-lyd. Når ord blir lest flere ganger, øker sikkerheten og farten i ordavkodingen.

4. Automatisk ordgjenkjenning

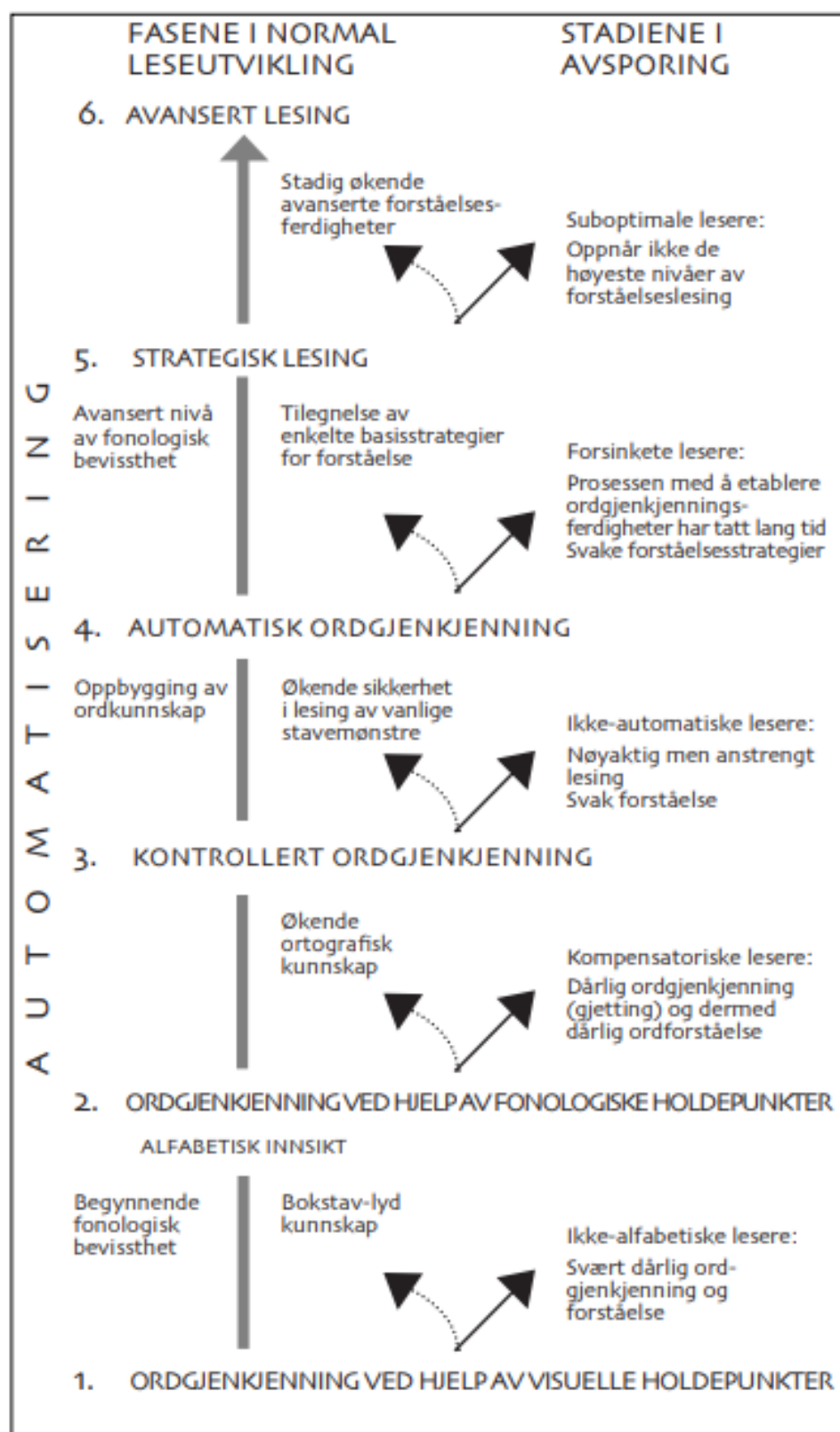
På dette nivået er avkodingen automatisert. Barna kjenner igjen ordene umiddelbart. Dette kalles ortografisk lesing. Ordavkodingen er nå automatisert og krever ikke lenger oppmerksomhet. Når barna kjenner igjen ord automatisk, kan de bruke fonologisk og ortografisk lesestrategi om hverandre.

5. Strategisk lesing

Elevene utvikler gode strategier for å forstå det de leser. De bruker nå lesing mer og mer for å skaffe seg kunnskap og informasjon.

6. Avansert lesing

På dette nivået benytter leseren seg av høyt utviklede forståelsesstrategier, reflekterer over teksten og kan sammenlikne innholdet i ulike tekster. Leseferdigheten fortsetter å utvikle seg gjennom hele livet hvis den blir brukt, utfordret og jobbet med.

Leseutviklingsmodell etter Spear-Swerling & Sternberg, 1998, oversatt av Oddhild Godøy ved Bredtvet kompetansesenter

Når barnet sporer av fra vanlig leseutvikling

Leseutviklingen stagnerer hvis barnet ikke får nok tid og mulighet til å mestre hver fase. Dette er en avsporing fra normal leseutvikling.

1. Ikke-alfabetiske lesere

Noen elever blir værende i fase 1 og har en ikke-alfabetisk lesemåte. De sporer av fra leseutviklingen før de har fått alfabetisk innsikt. Barna har gjerne vansker med å koble lyd og bokstav og har svak fonologisk bevissthet. De forsøker å lese ved hjelp av visuelle holdepunkter, for eksempel ved å se på formen til ordene, og bruker gjetting som hovedstrategi.

2. Kompensatoriske lesere

Noen elever tilegner seg delvis alfabetisk innsikt, men har svake fonologiske ferdigheter. Disse elevene har sporet av i fase 2. De leser gjerne begynnelsen av ordet og gjetter. Elevene trenger å bli trygge på alle bokstav-lyd-koblingene og på å dra bokstavlydene sammen til hele ord. Avkodingsvanskene blir ikke alltid oppdaget i begynneropplæringen fordi lesetekstene er korte og har enkle setninger.

3. Ikke-automatiske lesere

Noen elever sporer av med ikke-automatisert lesing. De leser sakte, trekker sammen lyd-for-lyd og bruker lang tid på å lese nye ord. Lange og vanskelige ord kan fremdeles bli lest feil.

4. Forsinkede lesere

Dette er elever som har brukt lang tid på å oppnå automatisk ordgjenkjenning. De har lest lite, har lave forventninger til egen lesing og mangler avanserte strategier for leseforståelse.

5. Suboptimale lesere

Dette er elever som har automatisert ordavkodning, men som ikke klarer å bruke gode strategier for å forstå det de leser. Vanskene blir ofte oppdaget seint i skoleløpet og blir tydeligere i videregående skole og når elevene begynner å studere.

8.10 Innhold i skolenes tilstandsrapporter 2020

Tilstandsrapportens innholdsfortegnelse

Oppvekstutvalget har vedtatt at innholdsfortegnelsen til skolenes tilstandsrapporter i 2020 skal se slik ut:

1. *Sammendrag*
2. *Innhold*
3. *Innledning*
 - 3.1. *Bakgrunn og hjemmelsgrunnlag*
 - 3.2. *Fireårsplan for styringsdialogen*
 - 3.3. *Satsingsområder i planperioden*
 - 3.4. *Skolens tilstandsrapport*
4. *Ressurser*
 - 4.1. *Elever og undervisningspersonale*
 - 4.1.1. *Antall elever og undervisningsårsverk*
 - 4.1.2. *Lærertetthet*
5. *Lokalt arbeid med læreplaner*
 - 5.1. *Rutiner for kvalitetssikring av lokalt læreplanarbeid*
 - 5.2. *Årsplaner og læringsplaner*
6. *Organisering av opplæringen*
 - 6.1. *Organisering av elevenes skoledag*
 - 6.2. *Fag- og timefordeling*
 - 6.3. *Tilpasset opplæring*
 - 6.4. *Tidlig innsats og intensiv opplæring*
 - 6.5. *Spesialpedagogiske tiltak*
 - 6.6. *Opplæringstilbud til minoritetsspråklige elever*
 - 6.7. *Arbeid med å forebygge og håndtere mobbing og antisosial atferd*
 - 6.8. *Fysisk aktivitet*
 - 6.9. *Skolemåltid*
 - 6.10. *Leksehjelp*
 - 6.11. *Sammenheng og overganger*
 - 6.11.1. *Fra barnehage til grunnskole*
 - 6.11.2. *Mellom hovedtrinn i grunnskolen*
 - 6.11.3. *Fra grunnskole til videregående*
 - 6.12. *Motivasjon og medvirkning*
 - 6.12.1. *Elevmedvirkning*
 - 6.12.2. *Samarbeid skole – heim*
7. *Utviklingsarbeid*
 - 7.1. *Ståstedsanalysen*
 - 7.2. *Utviklingsarbeid i planperioden*
 - 7.2.1. *Ekstern skolevurdering*
 - 7.2.2. *Skolebasert kompetanseutvikling*
 - 7.2.3. *Inkludering på alvor*
 - 7.2.4. *Fosen-nettverket*
8. *Resultater og resultatoppfølging*
 - 8.1. *Læringsmiljø*
 - 8.1.1. *Støtte fra lærerne*
 - 8.1.2. *Vurdering for læring*
 - 8.1.3. *Læringskultur*
 - 8.1.4. *Mestring*
 - 8.1.5. *Elevdemokrati og medvirkning*

- 8.1.6. *Mobbet av andre elever på skolen*
- 8.1.7. *Andel elever som har opplevd mobbing 2-3 ganger i måneden eller oftere (prosent)*
- 8.2. *Kartlegging av grunnleggende ferdigheter*
 - 8.2.1. *Arbeid med grunnleggende ferdigheter i alle fag*
 - 8.2.2. *Obligatoriske og frivillige kartleggingsprøver i leseferdighet*
 - 8.2.3. *Obligatoriske og frivillige kartleggingsprøver i tallforståelse og regneferdighet*
- 8.3. *Nasjonale prøver*
 - 8.3.1. *Nasjonale prøver engelsk*
 - 8.3.2. *Nasjonale prøver lesing*
 - 8.3.3. *Nasjonale prøver regning*
 - 8.3.4. *Fritak fra nasjonale prøver*
- 8.4. *Karakterer i skriftlige fag: norsk, matematikk og engelsk*
- 8.5. *Grunnskolepoeng*
- 9. *Konklusjon*
- 10. *Vedlegg*

Eksempel på tilstandsrapportens oppbygning innenfor hvert tema

Innenfor hvert tema bygges tilstandsrapporten opp som vist nedenfor. Vi tar inn et eksempel fra malen for tilstandsrapport 2020 for punkt 6.1.12 Elevmedvirkning. Elevmedvirkning og barnets/elevens stemme er sterkt vektlagt i lovverket. Dette kommer tydelig fram av henvisningen til statlige lovkrav nedenfor.

6.1.12 Elevmedvirkning

Lokale mål

Skolen har et godt system for elevsamtaler som fremmer elevenes sosiale og faglige mestring.

Skoleledelsen har, i samarbeid med de ansatte, elevene og de foresatte utviklet et felles språk og en felles forståelse av hva som ligger i begrepet elevmedvirkning. Det er utviklet ulike strategier for å dyktiggjøre lærerne på nettopp dette punktet.

Skolens arbeid med elevdemokrati er gitt et løft. Rollene til kontaktlærer, elevrådskontakt, elevrådsmedlemmer og ungdomsrådsmedlemmer er klart definert. Det elevdemokratiske arbeidet er knyttet nærmere til skolens mål.

Skolene dyktiggjør lærerne som relasjonsbyggere. Det handler om å kjenne elevene og de foresatte, bry seg om dem, ha store forventninger til at elevene kan lære og oppnå framgang, behandle dem med respekt og la dem være med på å bestemme over sin egen arbeidsdag.

Statlige lovkrav

[Barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 1](#)

Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

[Grunnloven § 104](#)

Born har krav på respekt for menneskeverdet sitt. Dei har rett til å bli høyrde i spørsmål som gjeld dei sjølve, og det skal leggjast vekt på meininga deira i samsvar med alderen og utviklingssteget. Ved handlingar og i avgjerder som vedkjem born, skal kva som er best for barnet, vere eit grunnleggjande omsyn.

Opplæringsloven § 1-1. Formålet med opplæringa

Opplæringa skal ... fremje demokrati, likestilling og vitskapleg tenkjemåte. Elevane ... skal ha medansvar og rett til medverknad.

Forskrift til opplæringsloven § 1-4a. Tid til arbeid med elevråd og elevmedverknad

Alle elevar skal ha moglegheit og tid til å arbeide med saker knytt til elevdemokrati og medverknad i opplæringa. Arbeidet må vere godkjent av skolen.

Forskrift til opplæringsloven § 3-12. Eigenvurdering

Eigenvurderinga er ein del av undervegsvurderinga, og formålet med eigenvurderinga er at eleven ... reflekterer over og blir bevisst på eiga læring. Eleven ... skal delta aktivt i vurderinga av eige arbeid, eigen kompetanse og eiga fagleg utvikling.

Opplæringsloven § 9 A-8. Elevdeltaking i arbeidet med skolemiljøet

Elevane skal få ta del i planlegginga og gjennomføringa av arbeidet for eit trygt og godt skolemiljø.

Elevrådet kan oppnemne representantar til å vareta elevane sine interesser overfor skolen og styresmaktene i skolemiljøsaker. Dersom det finst eit arbeidsmiljøutval ... , kan elevane møte med opp til to representantar når utvalet behandlar saker som gjeld skolemiljøet.

Opplæringsloven § 9 A-9. Informasjonsplikt og rett til å uttale seg

Dersom skolen finn ut at noko ved skolemiljøet kan skade helsa til elevane, skal elevane og foreldra snarast mogleg varslast om det.

Samarbeidsutvalet, ... skolemiljøutvalet, elevrådet og foreldra skal haldast informerte om alt som er viktig for skolemiljøet, og så tidleg som mogleg takast med i arbeidet med skolemiljøtiltak. Dei har rett til innsyn i all dokumentasjon som gjeld det systematiske arbeidet for eit trygt og godt skolemiljø, og har rett til å uttale seg og komme med framlegg i alle saker som er viktige for skolemiljøet.

Skolens arbeid med å nå målene og de statlige lovkravene

Her skriver skolen inn hvordan man arbeider for å nå målene og oppfylle lovkravene.

Vurdering av måloppnåelse

Her gir skolen sin vurdering av hva man har oppnådd, og hva som står igjen for at de lokale målene er nådd. Dersom skolen ser at man bryter loven på noe punkt, skal dette komme klart fram i vurderingen.

8.11 Gjennomføring og oppfølging av kartleggingsprøver på de ulike klassetrinnene.

Første klassetrinn

	Obligatorisk	Gjennomføring, registrering	Frister	Etterarbeid, evaluering	Ansvar	Andre kartlegginger
Høst	IL-basis eller SOL (fordeles utover året) Bokstav-kartlegging Skal gjennomføres med et passende verktøy, som • iMAL, • lesesenterets bokstavprøve Frivillig: KTI (bør tilpasses noe)	Kontaktlærer eller faglærer gjennomfører kartleggingen og har ansvar for å legge resultatene inn i Conexus. Prøver som ikke kan legges i Conexus, lastes opp i Zokrates.	Conexus 1. oktober Drøfting/tiltak Innen utgangen av oktober	Etterarbeid og tiltak i henhold til flytskjema for gjennomføring og etterarbeid. IL-basis gjennomføres i flere etapper gjennom året. Tiltakene evalueres, og ev. justeringer foretas i forbindelse med ny kartlegging på våren. Tiltak gjennom intensiv opplæring iverksettes umiddelbart for de elevene som ligger under kritisk grense.	Rektor har ansvar for at kartlegging og tidlig innsats-tiltak gjennomføres etter hensikten i loven. Det skal settes av tid til gjennomgang av resultater i personalet. Både plenum og team- eller trinnmøter brukes. Resultatgjennomganger dokumenteres i referat. Avdelingsleder har ansvar for å lede lærerne i å analysere resultat og planlegge tiltak. Leseveileder/ spes.ped. leder deltar i prosessen. Tiltakene dokumenteres i referat. Lærer igangsetter og følger opp tiltak. Skolens interne støttesystem og PPT er støttespillere gjennom hele prosessen.	Kartlegging av språkkompetanse i grunnleggende norsk for minoritetsspråklige elever ved ankomst og ellers i april hvert år frem til grunnleggende ferdighet er på plass. Kartlegging av relasjon Bruk av «trafikklysmetoden», også ved å ta elevperspektivet. Gjennomføres først individuelt etterfulgt av drøfting på team. Referat fra teammøte lagres. Se kap. 8.4. Sosiometrisk undersøkelse gjennomføres i forbindelse med elevsamtaler. Se kap. 8.5. Sosial fungering kartlegges årlig på team/trinn for å finne elever i risikogrupper, se kap. 8.6.
Vår	Udir • Leseprøve • Regneprøve		Conexus 1. mai Drøfting/tiltak Skoleslutt	Prøveresultatene drøftes i team/på trinn, og tiltak bestemmes før sommerferien. Tiltakene evalueres og ev. justeringer foretas i forbindelse med ny kartlegging om høsten. Tiltak gjennom intensiv opplæring iverksettes umiddelbart for de elevene som ligger under kritisk grense.		

Andre klassetrinn

	Obligatorisk	Gjennomføring, registrering	Frister	Etterarbeid, evaluering	Ansvar	Andre kartlegginger
Høst	Carlsten lese- og skriveprøve OL64 Mini SL1 (kan tas som et alternativ til Carlsten)	Kontaktlærer eller faglærer gjennomfører kartleggingen og har ansvar for å legge resultatene inn i Conexus. Prøver som ikke kan legges i Conexus, lastes opp i Zokrates.	Conexus 1. oktober Drøfting/tiltak Innen utgangen av oktober	Etterarbeid og tiltak i henhold til flytskjema for gjennomføring og etterarbeid. Tiltakene evalueres, og ev. justeringer foretas innen jul. Tiltak gjennom intensiv opplæring iverksettes umiddelbart for de elevene som ligger under kritisk grense.	Rektor har ansvar for at kartlegging og tidlig innsats-tiltak gjennomføres etter hensikten i loven. Det skal settes av tid til gjennomgang av resultater i personalet. Både plenum og team- eller trinnmøter brukes. Resultatgjennomgangen dokumenteres i referat. Avdelingsleder har ansvar for å lede lærerne i å analysere resultat og planlegge tiltak. Leseveileder/ spes.ped. leder deltar i prosessen. Tiltakene dokumenteres i referat. Lærer igangsetter og følger opp tiltak. Skolens interne støttesystem og PPT er støttespillere gjennom hele prosessen.	Kartlegging av språkkompetanse i grunnleggende norsk for minoritetsspråklige elever ved ankomst og ellers i april hvert år frem til grunnleggende ferdighet er på plass. Kartlegging av relasjon Bruk av «trafikklysmetoden», også ved å ta elevperspektivet. Gjennomføres først individuelt etterfulgt av drøfting på team. Referat fra teammøte lagres. Se kap. 8.4. Sosiometrisk undersøkelse gjennomføres i forbindelse med elevsamtaler. Se kap. 8.5. Sosial fungering kartlegges årlig på team/trinn for å finne elever i risikogrupper, se kap. 8.6.
Vår	Udir • Leseprøve • Regneprøve Carlsten lese- og skriveprøve (samme som høst for å måle utvikling) Frivillig: SOL		Conexus 1. mai Drøfting/tiltak Skoleslutt	Prøveresultatene drøftes i team/på trinn, og tiltak bestemmes før sommerferien. Tiltakene evalueres og ev. justeringer foretas i forbindelse med ny kartlegging til høsten. Tiltak gjennom intensiv opplæring iverksettes umiddelbart for de elevene som ligger under kritisk grense.		

Tredje klassetrinn

	Obligatorisk	Gjennomføring, registrering	Frister	Etterarbeid, evaluering	Ansvar	Andre kartlegginger
Høst	Carlsten lese- og skriveprøve OL120 Mini SL2 (kan tas som et supplement til Carlsten) Frivillig: Ordkjedetesten	Kontaktlærer eller faglærer gjennomfører kartleggingen og har ansvar for å legge resultatene inn i Conexus. Prøver som ikke kan legges i Conexus, lastes opp i Zokrates.	Conexus 1. oktober Drøfting/tiltak Innen utgangen av oktober	Etterarbeid og tiltak i henhold til flytskjema for gjennomføring og etterarbeid. Tiltakene evalueres, og ev. justeringer foretas innen jul. Tiltak gjennom intensiv opplæring iverksettes umiddelbart for de elevene som ligger under kritisk grense.	Rektor har ansvar for at kartlegging og tidlig innsats-tiltak gjennomføres etter hensikten i loven. Det skal settes av tid til gjennomgang av resultater i personalet. Både plenum og team- eller trinnmøter brukes. Resultatgjennomgangen dokumenteres i referat. Avdelingsleder har ansvar for å lede lærerne i å analysere resultat og planlegge tiltak. Leseveileder/spes.ped.leder deltar i prosessen. Tiltakene dokumenteres i referat. Lærer igangsetter og følger opp tiltak. Skolens interne støttesystem og PPT er støttespillere gjennom hele prosessen.	Kartlegging av språkkompetanse i grunnleggende norsk for minoritetsspråklige elever ved ankomst og ellers i april hvert år frem til grunnleggende ferdighet er på plass. Kartlegging av relasjon Bruk av «trafikklysmetoden», også ved å ta elevperspektivet. Gjennomføres først individuelt etterfulgt av drøfting på team. Referat fra teammøte lagres. Se kap. 8.4. Sosiometrisk undersøkelse gjennomføres i forbindelse med elevsamtaler. Se kap. 8.5. Sosial fungering kartlegges årlig på team/trinn for å finne elever i risikogrupper, se kap. 8.6.
Vår	Udir • Leseprøve • Regneprøve • Engelskprøve Carlsten lese – og skriveprøve (samme prøve som tas om høsten for å måle utvikling). Frivillig: SOL Ordkjedetesten		Conexus 1. mai Drøfting/tiltak Skoleslutt	Prøveresultatene drøftes i team/på trinn, og tiltak bestemmes før sommerferien. Tiltakene evalueres og ev. justeringer foretas i forbindelse med ny kartlegging til høsten. Tiltak gjennom intensiv opplæring iverksettes umiddelbart for de elevene som ligger under kritisk grense.		

Fjerde klassetrinn

	Obligatorisk	Gjennomføring, registrering	Frister	Etterarbeid, evaluering	Ansvar	Andre kartlegginger
Høst	Carlsten lese- og skriveprøve Ordkjedetest Frivillig: M 3-prøven kartlegging i matematikk	Kontaktlærer eller faglærer gjennomfører kartleggingen og har ansvar for å legge resultatene inn i Conexus. Prøver som ikke kan legges i Conexus, lastes opp i Zokrates.	Conexus 1. oktober Drøfting/tiltak Innen utgangen av oktober	Etterarbeid og tiltak i henhold til flytskjema for gjennomføring og etterarbeid. Tiltakene evalueres, og ev. justeringer foretas innen jul. Tiltak gjennom intensiv opplæring iverksettes umiddelbart for de elevene som ligger under kritisk grense.	Rektor har ansvar for at kartlegging og tidlig innsats-tiltak gjennomføres etter hensikten i loven. Det skal settes av tid til gjennomgang av resultater i personalet. Både plenum og team- eller trinnmøter brukes. Resultatgjennomgangen dokumenteres i referat. Avdelingsleder har ansvar for å lede lærerne i å analysere resultat og planlegge tiltak. Leseveileder/spes.ped.leder deltar i prosessen. Tiltakene dokumenteres i referat. Lærer igangsetter og følger opp tiltak. Skolens interne støttesystem og PPT er støttespillere gjennom hele prosessen.	Olweus-undersøkelsen tas på høsten hvert år. Kartlegging av språkkompetanse i grunnleggende norsk for minoritetsspråklige elever ved ankomst og ellers i april hvert år frem til grunnleggende ferdighet er på plass. Kartlegging av relasjon Bruk av «trafikklysmetoden», også ved å ta elevperspektivet. Gjennomføres først individuelt etterfulgt av drøfting på team. Referat fra teammøte lagres. Se kap. 8.4. Sosiometrisk undersøkelse gjennomføres i forbindelse med elevsamtaler. Se kap. 8.5. Sosial fungering kartlegges årlig på team/trinn for å finne elever i risikogrupper, se kap. 8.6.
Vår	Udir Svømming Carlsten lese – og skriveprøve (samme prøve som høsten for å måle utvikling). Ordkjedetest Udir: Digitale ferdigheter Frivillig: SOL M 4 prøven kartlegging i matematikk		Conexus 1. mai Drøfting/tiltak Skoleslutt	Prøveresultatene drøftes i team/på trinn, og tiltak bestemmes før sommerferien. Tiltakene evalueres og ev. justeringer foretas i forbindelse med ny kartlegging til høsten Tiltak gjennom intensiv opplæring iverksettes umiddelbart for de elevene som ligger under kritisk grense.		

Femte klassetrinn

	Obligatorisk	Gjennomføring, registrering	Frister	Etterarbeid, evaluering	Ansvar	Andre kartlegginger
Høst	Udir Nasjonale prøver i - lesing - regning - engelsk Ordkjedetesten	Kontaktlærer eller faglærer gjennomfører kartleggingen og har ansvar for å legge resultatene inn i Conexus. Prøver som ikke kan legges i Conexus, lastes opp i Zokrates.	Conexus 20. oktober Drøfting/tiltak før jul	Nasjonale prøver analyseres på trinn/team ved hjelp av analyseverktøy i PAS. Tiltakene evalueres og ev. justeringer foretas før vinterferien. Nasjonale prøver skal tas opp på skolenivå med gjennomgang og drøfting i personalet. Nasjonale prøver tas opp på rektornivå og i oppvekstutvalget (OU). Etterarbeid etter ordkjedetesten etter flytskjema for gjennomføring og oppfølging.	Rektor har ansvar for at kartlegging og tidlig innsats-tiltak gjennomføres etter hensikten i loven. Det skal settes av tid til gjennomgang av resultater i personalet. Både plenum og team- eller trinnmøter brukes. Resultatgjennomgangen dokumenteres i referat. Avdelingsleder har ansvar for å lede lærerne i å analysere resultat og planlegge tiltak. Leseveileder/spes.ped.leder deltar i prosessen. Tiltakene dokumenteres i referat. Lærer igangsetter og følger opp tiltak. Skolens interne støttesystem og PPT er støttespillere gjennom hele prosessen.	Olweus-undersøkelsen tas på høsten hvert år. Elevundersøkelsen tas på høsten hvert år. Kartlegging av språkkompetanse i grunnleggende norsk for minoritetsspråklige elever ved ankomst og ellers i april hvert år frem til grunnleggende ferdighet er på plass. Kartlegging av relasjon Bruk av «trafikklysmetoden», også ved å ta elevperspektivet. Gjennomføres først individuelt etterfulgt av drøfting på team. Referat fra teammøte lagres. Se kap. 8.4. Sosiometrisk undersøkelse gjennomføres i forbindelse med elevsamtaler. Se kap. 8.5. Sosial fungering kartlegges årlig på team/trinn for å finne elever i risikogrupper, se kap. 8.6.
Vår	Ordkjedetesten Frivillig: SOL M5-prøven i regning Carlsten lese- og skriveprøve		Conexus 1. mai Drøfting/tiltak Skoleslutt	Prøveresultatene drøftes i team/på trinn, og tiltak bestemmes før sommerferien. Tiltakene evalueres og ev. justeringer foretas i forbindelse med kartlegging til høsten.		

Sjette klassetrinn

	Obligatorisk	Gjennomføring, registrering	Frister	Etterarbeid, evaluering	Ansvar	Andre kartlegginger
Høst	Carlsten lese- og skriveprøve Ordkjedetesten	Kontaktlærer eller faglærer gjennomfører kartleggingen og har ansvar for å legge resultatene inn i Conexus. Prøver som ikke kan legges i Conexus, lastes opp i Zokrates.	Gjennomføres før høstferien. Conexus 20. oktober Drøfting/tiltak innen utgangen av oktober.	Etterarbeid og tiltak i henhold til flytskjema for gjennomføring og etterarbeid. Tiltakene evalueres, og ev. justeringer foretas i forbindelse med kartlegging til våren.	Rektor har ansvar for at kartlegging og tidlig innsats-tiltak gjennomføres etter hensikten i loven. Det skal settes av tid til gjennomgang av resultater i personalet. Både plenum og team- eller trinnmøter brukes. Resultatgjennomgangen dokumenteres i referat. Avdelingsleder har ansvar for å lede lærerne i å analysere resultat og planlegge tiltak. Leseveileder/spes.ped.leder deltar i prosessen. Tiltakene dokumenteres i referat. Lærer igangsetter og følger opp tiltak. Skolens interne støttesystem og PPT er støttespillere gjennom hele prosessen.	Olweus-undersøkelsen tas på høsten hvert år. Elevundersøkelsen tas på høsten hvert år. Kartlegging av språkkompetanse i grunnleggende norsk for minoritetsspråklige elever ved ankomst og ellers i april hvert år frem til grunnleggende ferdighet er på plass. Kartlegging av relasjon Bruk av «trafikklysmetoden», også ved å ta elevperspektivet. Gjennomføres først individuelt etterfulgt av drøfting på team. Referat fra teammøte lagres. Se kap. 8.4. Sosiometrisk undersøkelse gjennomføres i forbindelse med elevsamtaler. Se kap. 8.5. Sosial fungering kartlegges årlig på team/trinn for å finne elever i risikogrupper, se kap. 8.6.
Vår	Carlsten lese- og skriveprøve (samme som høstprøven for å måle utvikling) Ordkjedetesten (samme som høstprøven for å måle utvikling) Frivillig: SOL M6-prøven i regning		Conexus Carlsten og ordkjede før 1. mai Drøfting/tiltak Carlsten/ordkjede før skoleslutt	Prøveresultatene drøftes i team/på trinn, og tiltak bestemmes før sommerferien. Tiltakene evalueres og ev. justeringer foretas i forbindelse med ny kartlegging til høsten.		

Sjuende klassetrinn

	Obligatorisk	Gjennomføring, registrering	Frister	Etterarbeid, evaluering	Ansvar	Andre kartlegginger
Høst	M6 prøven i regning eller Udir: Læringsstøttende prøve i regning Carlsten lese- og skriveprøve Ordkjedetesten	Kontaktlærer eller faglærer gjennomfører kartleggingen og har ansvar for å legge resultatene inn i Conexus. Prøver som ikke kan legges i Conexus, lastes opp i Zokrates	M6 prøven eller læringsstøttende prøve gjennomføres før 15. september. Carlsten og ordkjede innen høstferien. Conexus Innen 20. oktober. Drøfting/tiltak M6 prøven innen 30. september. Carlsten og ordkjede innen 15. november	Etterarbeid og tiltak i henhold til flytskjema for gjennomføring og etterarbeid. Tiltakene evalueres, og ev. justeringer foretas innen jul.	Rektor har ansvar for at kartlegging og tidlig innsats-tiltak gjennomføres etter hensikten i loven. Det skal settes av tid til gjennomgang av resultater i personalet. Både plenum og team- eller trinnmøter brukes. Resultatgjennomgangen dokumenteres i referat. Avdelingsleder har ansvar for å lede lærerne i å analysere resultat og planlegge tiltak. Leseveileder/spes.ped.leder deltar i prosessen. Tiltakene dokumenteres i referat. Lærer igangsetter og følger opp tiltak. Skolens interne støttesystem og PPT er støttespillere gjennom hele prosessen.	Olweus-undersøkelsen tas på høsten hvert år. Elevundersøkelsen tas på høsten hvert år. Kartlegging av språkkompetanse i grunnleggende norsk for minoritetsspråklige elever ved ankomst og ellers i april hvert år frem til grunnleggende ferdighet er på plass. Kartlegging av relasjon Bruk av «trafikklysmetoden», også ved å ta elevperspektivet. Gjennomføres først individuelt etterfulgt av drøfting på team. Referat fra teammøte lagres. Se kap. 8.4. Sosiometrisk undersøkelse gjennomføres i forbindelse med elevsamtaler. Se kap. 8.5. Sosial fungering kartlegges årlig på team/trinn for å finne elever i risikogrupper, se kap. 8.6.
Vår	Carlsten lese- og skriveprøve (samme prøve som høsten for å måle utvikling) Ordkjedetesten M7 prøven i regning Frivillig: SOL Udir svømming		Conexus 1. mai Drøfting/tiltak Skoleslutt	Prøveresultatene drøftes i team/på trinn, og tiltak bestemmes før sommerferien. Tiltakene evalueres og ev. justeringer foretas innen høstferien neste skoleår.		

Åttende klassetrinn

	Obligatorisk	Gjennomføring, registrering	Frister	Etterarbeid, evaluering	Ansvar	Andre kartlegginger
Høst	Udir Nasjonale prøver i • lesing • regning • engelsk	Kontaktlærer eller faglærer gjennomfører kartleggingen og har ansvar for å legge resultatene inn i Conexus. Prøver som ikke kan legges i Conexus, lastes opp i Zokrates.	Conexus Senest to uker etter at resultatene på de nasjonale prøvene foreligger Drøfting/tiltak Før jul	Prøveresultatet analyseres ved hjelp av analyseverktøy i PAS. Tiltakene evalueres, og ev. justeringer foretas før vinterferien. Nasjonale prøver skal tas opp på skolenivå med gjennomgang og drøfting i personalet. Nasjonale prøver tas opp på rektornivå og i OU.	Rektor har ansvar for at kartlegging og tidlig innsats-tiltak gjennomføres etter hensikten i loven. Det skal settes av tid til gjennomgang av resultater i personalet. Både plenum og team- eller trinnmøter brukes. Resultatgjennomgangen dokumenteres i referat. Avdelingsleder har ansvar for å lede lærerne i å analysere resultat og planlegge tiltak. Leseveileder/spes.ped.leder deltar i prosessen. Tiltakene dokumenteres i referat. Lærer igangsetter og følger opp tiltak. Skolens interne støttesystem og PPT er støttespillere gjennom hele prosessen.	Olweus-undersøkelsen tas på høsten hvert år. Elevundersøkelsen tas på høsten hvert år. Kartlegging av språkkompetanse i grunnleggende norsk for minoritetsspråklige elever ved ankomst og ellers i april hvert år frem til grunnleggende ferdighet er på plass. Kartlegging av relasjon Bruk av «trafikklysmetoden», også ved å ta elevperspektivet. Gjennomføres først individuelt etterfulgt av drøfting på team. Referat fra teammøte lagres. Se kap. 8.4. Sosiometrisk undersøkelse gjennomføres i forbindelse med elevsamtaler. Se kap. 8.5. Sosial fungering kartlegges årlig på team/trinn for å finne elever i risikogrupper, se kap. 8.6.
Vår	Carlsten lese- og skriveprøve Ordkjedetesten Udir læringsstøttende prøve i digitale ferdigheter Frivillig: SOL		Conexus 1. mai Drøfting/tiltak Skoleslutt	Prøveresultatene drøftes i team/på trinn, og tiltak bestemmes før sommerferien. Tiltakene evalueres og ev. justeringer foretas i forbindelse med kartlegging neste skoleår.		

Niende klassetrinn

	Obligatorisk	Gjennomføring, registrering	Frister	Etterarbeid, evaluering	Ansvar	Andre kartlegginger
Høst	Udir Nasjonale prøver i - lesing - regning	Kontaktlærer eller faglærer gjennomfører kartleggingen og har ansvar for å legge resultatene inn i Conexus. Prøver som ikke kan legges i Conexus, lastes opp i Zokrates.	Conexus Senest to uker etter at resultatene på de nasjonale prøvene foreligger Drøfting/tiltak Før jul	Nasjonale prøver analyseres ved hjelp av analyseverktøyet i PAS. Tiltakene evalueres, og ev. justeringer foretas før vinterferien. Nasjonale prøver skal tas opp på skolenivå med gjennomgang og drøfting i personalet. Nasjonale prøver tas opp på rektornivå og i OU.	Rektor har ansvar for at kartlegging og tidlig innsats-tiltak gjennomføres etter hensikten i loven. Det skal settes av tid til gjennomgang av resultater i personalet. Både plenum og team- eller trinnmøter brukes. Resultatgjennomgangen dokumenteres i referat. Avdelingsleder har ansvar for å lede lærerne i å analysere resultat og planlegge tiltak. Leseveileder/spes.ped.leder deltar i prosessen. Tiltakene dokumenteres i referat. Lærer igangsetter og følger opp tiltak. Skolens interne støttesystem og PPT er støttespillere gjennom hele prosessen.	Olweus-undersøkelsen tas på høsten hvert år. Elevundersøkelsen tas på høsten hvert år. Kartlegging av språkkompetanse i grunnleggende norsk for minoritetsspråklige elever ved ankomst og ellers i april hvert år frem til grunnleggende ferdighet er på plass. Kartlegging av relasjon Bruk av «trafikklysmetoden», også ved å ta elevperspektivet. Gjennomføres først individuelt etterfulgt av drøfting på team. Referat fra teammøte lagres. Se kap. 8.4. Sosiometrisk undersøkelse gjennomføres i forbindelse med elevsamtaler. Se kap. 8.5. Sosial fungering kartlegges årlig på team/trinn for å finne elever i risikogrupper, se kap. 8.6.
Vår	Carlsten lese- og skriveprøve Ordkjedetesten Frivillig: SOL		Conexus 1. mai Drøfting/tiltak Skoleslutt	Prøveresultatene drøftes i team/på trinn, og tiltak bestemmes før sommerferien. Tiltakene evalueres og ev. justeringer foretas innen høstferien neste skoleår.		

Tiende klassetrinn

	Obligatorisk	Gjennomføring, registrering	Frister	Etterarbeid, evaluering	Ansvar	Andre kartlegginger
	Obligatorisk: Avsluttende eksamen Frivillig: Karakterstøttende prøver i ulike fag SOL Udir Svømming	Kontaktlærer eller faglærer gjennomfører kartleggingen og har ansvar for å legge resultatene inn i Conexus. Prøver som ikke kan legges i Conexus, lastes opp i Zokrates. Gjennomføring av lokalt gitt muntlig eksamen skal følgeretningslinjer for lokalt gitt muntlig eksamen i Fosenregionen.	Conexus Senest to uker etter at resultatene fra Elevundersøkelsen foreligger Svømming legges inn innen 1. mai	Karakterstøttende prøver vurderes av faglærer.	Faglærer/kontaktlærer Standpunktkarakterer føres i Visma. Faglærer som får elever opp i muntlig eksamen, skal bruke de to ukene før eksamen til å samarbeide med eksternt sensor om å ferdigstille eksamensoppgaver og vurderingskriterier som skal benyttes under eksamen.	Olweus-undersøkelsen tas på høsten hvert år. Elevundersøkelsen tas på høsten hvert år. Kartlegging av språkkompetanse i grunnleggende norsk for minoritetsspråklige elever ved ankomst og ellers i april hvert år frem til grunnleggende ferdighet er på plass. Kartlegging av relasjon Bruk av «trafikklysmetoden», også ved å ta elevperspektivet. Gjennomføres først individuelt etterfulgt av drøfting på team. Referat fra teammøte lagres. Se kap. 8.4. Sosiometrisk undersøkelse gjennomføres i forbindelse med elevsamtaler. Se kap. 8.5. Sosial fungering kartlegges årlig på team/trinn for å finne elever i risikogrupper, se kap. 8.6.

8.12 Anbefalte tester og undersøkelser

Anbefalte tester/undersøkelser	Hva testen måler	Forslag til tiltak
IL-Basis	Fonologisk bevissthet, lytteforståelse	Jørgen Frost: språkleker - Langsom bokstavprogresjon, jobbe lenge med bokstaver som er lette å lytte ut og automatisere disse først - Teste videre ved bekymring
KTI – kontrollert tegneiakttakelse.	KTI er et materiale som brukes til bedømming av førsteklassingers forutsetninger for å motta og bearbeide språklige kunnskaper. Metoden baserer seg på vurdering av spesifikke tegneoppgaver	Jobbe med grunnleggende begreper og språklig forståelse. Trene på blyantgrep, fokus, kunne ta imot beskjed/instruks og oppgavebevissthet.
Bokstavkartlegging iMAL eller lesesenterets bokstavprøve	Bokstavkunnskap, lydbevissthet	Ekstra fokus/trening på bokstav/lyd Repetisjon iMAL (se kap. 8.7) Aski Raski Jul til jul/leksekurs
2.-10. trinn: Carlsten for klassetrinnet med diktat og bokstavkunnskap	Viser lesehastighet, oppfatning av innhold, rettskriving og om eleven kan alfabetet.	Videre testing ved bekymring Tips til tiltak: Når skriftspråket blir utfordrende
Ordkjedetesten, 3.-10. trinn	Viser om ordlesing er godt nok automatisert og om eleven dermed har oppnådd ortografisk ordgjenkjenning. Testen er standardisert for elever på 3.-10. trinn.	Teste videre ved bekymring
M-Prøven, 2.-10. trinn	Kartlegging av måloppnåelse i matematikkfaget både for enkeltelev og for klassen	Tilrettelegg undervisningen med utgangspunkt i resultatene, for enkeltelever, grupper eller hele klassen.
OL64	OL64 – ordleseprøve der man kartlegger elevenes grunnleggende leseutvikling på 2. trinn. Prøven gir informasjon om elevenes funksjonelle bokstavferdigheter og ortografiske kunnskaper. Norsk Psykologisk forlag.	Se veiledningsboka til testene
Mini SL1	MiniSL1 – setningsleseprøve for 2. trinn fra Norsk Dysleksiforskning i Stavanger	Se veiledningsboka til testene
OL 120	Ordleseprøve der man kartlegger elevenes grunnleggende leseutvikling på 3. trinn. Prøven gir informasjon om elevenes funksjonelle bokstavferdigheter og ortografiske kunnskaper. Norsk Psykologisk forlag.	Se veiledningsboka til testene
Mini SL2	Setningsleseprøve for 3. trinn fra Norsk Dysleksiforskning i Stavanger	Se veiledningsboka til testene

Anbefalte tester/undersøkelser	Hva testen måler	Forslag til tiltak
Språk 6-16 Enkeltelever	Fonologisk minnekapasitet, ordkunnskap, grammatikkferdighet, fonologisk bevissthet	Be alltid om sjekk av syn og hørsel ved dårlig resultat. Jobb med både begreper og fonologisk bevissthetstrening parallelt med daglig repetert lesing av korte, lydrete ord i små tekster samt bokstavtrening. Elever som strever bør få daglige treningsøker på 25- 30 min. Mange gode tips til intensiv trening i heftet: «Ny start» fra Lesesenteret. Ev. drøfte med PPT.
LOGOS Enkeltelever	Logos kartlegger leseferdigheter og diagnostiserer dysleksi.	Ut fra testresultatene foreslås skreddersydde tiltak.
20 spørsmål om språkferdighet Enkeltelever	«20 spørsmål» er et observasjonsskjema som brukes til kartlegging av språkferdighetene til elever i grunnskolen.	Se i sammenheng med Språk 6-16 og drøft med spesped/PPT
SOL	Systematisk observasjon av lesing. Et observasjonsprogram for 1.-10. trinn utviklet av Gjesdal kommune.	Se kap. 8.8
Udir: kartleggingsprøver, læringsstøttende prøver og nasjonale prøver.	Leseprøvene er obligatoriske på 1.-3. trinn. Regneprøvene er obligatoriske på 2. trinn. Digitale ferdigheter handler om å tilegne seg og behandle informasjon, produsere og bearbeide, kommunisere og vise digital dømmekraft. Svømming: Udir kartlegging av læringsutbytte i svømming 1.-4. årstrinn. Læringsstøttende prøver: regning og digitale ferdigheter Kartlegging av språkkompetanse i grunnleggende norsk Nasjonale prøver: 5. trinn: lesing, regning og engelsk 8. trinn: lesing, regning og engelsk 9. trinn: lesing og regning	Se Conexus for elever under bekymringsgrensen. Se Lærerveiledninger for oppfølging- tilgjengelig i PAS
Trafikklys-metoden	Sjekke lærer/elev-relasjon	Se kap. 8.4
Sosial fungering	Årlig gjennomgang av elevgruppen på trinnet for å identifisere elever i risikogrupper	Se kap. 8.6

8.13 Gjennomføring av skolebasert vurdering og den fireårige styringsdialogen

Nedenfor er en beskrivelse av hvordan den fireårige styringsdialogen skal fungere i praksis. Rader på turkis bakgrunn viser skoleeiers oppgaver og ansvar, mens rader på hvit bakgrunn sier hvilke oppgaver skolene har ansvar for å gjennomføre.

ÅR 1				
FRIST	HVA	HVORDAN	ANSVARLIG	MERKNAD
1. februar	Oppvekstutvalget velger tema til tilstandsrapporten	Oppvekstutvalget drøfter tema de ønsker belyst i virksomhetenes tilstandsrapporter.	Oppvekstsjef	
1. mars	Gjennomføre Ståstedsanalyse	- Innsamling av data inn i ståstedsanalyse i Udir.no - GSI - Elevundersøkelsen - Læringsresultater - Olweusundersøkelsen - Drøfting av resultatene i personalet OBS: Begrepsavklaring - Gjennomføre egenvurdering elektronisk - Drøfte skolens egenvurdering og gjøre en vurdering av skolens styrker, svakheter, muligheter og trusler OBS: Se også resultatene opp imot utviklingsområde og utviklingsplanen fra år 3 - Konkluder med utviklingsområde(r) for skolen	Rektor Rektor Hele personalet Rektor Rektor	Resultatet av ståstedsanalysen danner grunnlaget for skolens tilstands-rapport som skal ferdigstilles innen utgangen av april
	Lage et «Fremtidsbilde» av utviklingsområdet	Involverte: skoleledelsen, lærere, assistenter, elevråd, FAU - Hvordan vil vi ha det? - Hvilke tegn kan vi se når vi har nådd målet? - Husk de 4 perspektivene: Elev, lærer, foreldre, skolen som organisasjon	Rektor	
	Innhente informasjon om «Nå-situasjonen»	Her må man bruke informasjonskilder som er relevant for utviklingsområdet. Dette kan være f.eks. Olweusundersøkelsene, foreldreundersøkelser, læringsresultater, etc. Eventuelt gjennomføre «Ekstern skolevurdering»	Rektor	
	Utarbeide rapport om «Nå-situasjonen»	- Tegn på god praksis - Praksis som kan bli bedre	Rektor (ev. de eksterne skolevurdererne)	

ÅR 1				
FRIST	HVA	HVORDAN	ANSVARLIG	MERKNAD
	Utarbeide en utviklingsplan	• Hele personalet skal være involvert • Utviklingsområdet må spisses • Må inneholde milepæler • Spørsmål til arbeidet ○ Hva skal vi gjøre mer av? ○ Hva skal vi gjøre mindre av? ○ Hva skal vi gjøre annerledes? ○ Hva forventes av meg som lærer? ○ Hva forventes av oss som team? ○ Hva forventes av meg som leder? ○ Hva forventes av meg som elev? ○ Hvilke endringer i måten vi arbeider på er nødvendige, dersom vi skal lykkes?	Rektor	Se vedlegg, kap. 8.2: Eksempel på utviklingsplan
15. april	Ferdigstille skolens tilstandsrapport	Alle skolene utarbeider sine tilstandsrapporter i henhold til felles mal. Det skal bl.a. rapporteres på tema fastsatt av OU og utviklingsplanen fastsatt av den enkelte skole etter gjennomgang av ståstedanalysen.	Rektor	
1. mai	Tilstandsrapporten behandles i OU	Virksomhetenes tilstandsrapporter, inkl. utviklingsområder for den enkelte skole presenteres av rektorene i eget temamøte i OU.	Oppvekstsjef	
1. juli	Felles tilstandsrapport for skolene lages	Utkast til kommunal tilstandsrapport for skolene drøftes i OU. Rektorer deltar.	Oppvekstsjef	
15. sept.	OU behandler tilstandsrapportene	OU fremmer forslag til kommunal tilstandsrapport med konklusjon og midtveisevaluering av satsingsområder for inneværende fireårsperiode.	Oppvekstsjef	
1. nov.	Skoleeier behandler tilstandsrapportene	KST behandler tilstandsrapporten for grunnskolene i et temamøte om oppvekst. Konklusjon med midtveisevaluering av satsingsområdene for inneværende fireårsperiode vedtas.	Oppvekstsjef	
15. nov.	Budsjett for kommende år	Vedtatte satsinger i oppvekstsektoren som har budsjettmessige konsekvenser, innarbeides av kommunedirektøren i forslaget til kommende års budsjett.	Oppvekstsjef	

ÅR 1				
FRIST	HVA	HVORDAN	ANSVARLIG	MERKNAD
25. nov.	Budsjett	OU behandler budsjett for oppvekstsektoren	Oppvekstsjef	
15. des.	Vedtak budsjett	KST vedtar kommende års budsjett	Kommunedirektør	

ÅR 2				
FRIST	HVA	HVORDAN	ANSVARLIG	MERKNAD
Innen 30. juni	Evaluering	- Evaluere utviklingsplanen opp imot Fremtidsbildet - o Hva har vi klart? - o Hva må vi arbeide mer med? - o Må vi gjøre justeringer?	Rektor (med hele personalet)	Resultatet av evalueringen danner grunnlaget for tilstandsrapport for grunnskolene, som skal ferdigstilles innen 15. september.
15. sept.	Forslag til tilstandsrapport	OU fremmer forslag til tilstandsrapport for grunnskolene. Rektorene deltar.	Oppvekstsjef	
1. nov.	Skoleeiers behandling av tilstandsrapport	KST behandler tilstandsrapport for grunnskolene. Rektorene deltar	Oppvekstsjef	Obligatorisk etter opplæringsloven §13-10
15. nov.	Budsjett	Vedtatte satsinger i oppvekstsektoren som har budsjettmessige konsekvenser innarbeides av kommunedirektøren i forslaget til kommende års budsjett.	Oppvekstsjef	
25. nov.	Budsjett i OU	OU behandler budsjett for oppvekstsektoren	Oppvekstsjef	
15. des.	Vedtak budsjett	KST vedtar kommende års budsjett	Kommunedirektør	

ÅR 3				
FRIST	HVA	HVORDAN	ANSVARLIG	MERKNAD
1. februar	Oppvekstutvalget velger tema til tilstandsrapporten	Oppvekstutvalget drøfter tema de ønsker belyst i virksomhetenes tilstandsrapporter.	Oppvekstsjef	
1. mars	Gjennomføre Ståstedsanalyse	1. Innsamling av data inn i ståstedsanalyse i Udir.no • GSI • Elevundersøkelsen • Læringsresultater • Olweusundersøkelsen	Rektor	Resultatet av ståstedsanalysen danner grunnlaget for skolens tilstandsrapport som skal ferdigstilles innen utgangen av april
		2. Drøfting av resultatene i personalet OBS: Begrepsavklaring	Rektor	
		3. Gjennomføre egenvurdering elektronisk	Hele personalet	
		4. Drøfte skolens egenvurdering og gjøre en vurdering av skolens styrker, svakheter, muligheter og trusler OBS: Se også resultatene opp imot utviklingsområde og utviklingsplanen fra år 1.	Rektor	
		5. Konkluder med utviklingsområde(r) for skolen	Rektor	
	Lage et «Fremtidsbilde» av utviklingsområdet	Involverte: skoleledelsen, lærere, assistenter, elevråd, FAU 2. Hvordan vil vi ha det? 3. Hvilke tegn kan vi se når vi har nådd målet? 4. Husk de 4 perspektivene: Elev, lærer, foreldre, skolen som organisasjon	Rektor	Se vedlegg, kap. 8.1: Eksempel på Fremtidsbilde.
	Innhente informasjon om «Nå-situasjonen»	Her må man bruke informasjonskilder som er relevant for utviklingsområdet. Dette kan være f.eks. Olweusundersøkelsene, foreldreundersøkelser, læringsresultater, etc. Eventuelt gjennomføre «Ekstern skolevurdering»	Rektor	
	Utarbeide rapport om «Nå-situasjonen»	• Tegn på god praksis • Praksis som kan bli bedre	Rektor (ev. de eksterne skolevurdererne)	Se vedlegg, kap. 8.1: Eksempel på Fremtidsbilde.
	Utarbeide en utviklingsplan	• Hele personalet skal være involvert • Utviklingsområdet må spisses • Må inneholde milepæler • Spørsmål til arbeidet	Rektor	Se vedlegg, kap. 8.2: Eksempel på utviklingsplan

ÅR 3				
FRIST	HVA	HVORDAN	ANSVARLIG	MERKNAD
		○ Hva skal vi gjøre mer av? ○ Hva skal vi gjøre mindre av? ○ Hva skal vi gjøre annerledes? ○ Hva forventes av meg som lærer? ○ Hva forventes av oss som team? ○ Hva forventes av meg som leder? ○ Hva forventes av meg som elev? ○ Hvilke endringer i måten vi arbeider på er nødvendige, dersom vi skal lykkes?		
15. april	Ferdigstille skolens tilstandsrapport	Alle skolene utarbeider sine tilstandsrapporter i henhold til felles mal. Det skal bl.a. rapporteres på tema fastsatt av OU og utviklingsplanen fastsatt av den enkelte skole etter gjennomgang av ståstedsanalysen.	Rektor	
1. mai	Tilstandsrapporten behandles i OU	Virksomhetenes tilstandsrapporter, inkl. utviklingsområder for den enkelte skole, presenteres av rektorene i eget temamøte i OU.	Oppvekstsjef	
1. juli	Felles tilstandsrapport for skolene lages	Utkast til kommunal tilstandsrapport for skolene drøftes i OU. Rektorer deltar.	Oppvekstsjef	
15. sept.	OU behandler tilstandsrapportene	OU fremmer forslag til kommunal tilstandsrapport med • konklusjon og evaluering av arbeidet med satsingsområdene for inneværende fireårsperiode • nye satsingsområder for neste fireårsperiode.	Oppvekstsjef	
1. nov.	Skoleeier behandler tilstandsrapportene	KST behandler tilstandsrapporten for grunnskolene i et temamøte om oppvekst. Konklusjon med nye satsingsområder for neste fireårsperiode, vedtas.	Oppvekstsjef	
15. nov.	Budsjett for kommende år	Vedtatte satsinger i oppvekstsektoren som har budsjettmessige konsekvenser, innarbeides av kommunedirektøren i forslaget til kommende års budsjett.	Oppvekstsjef	
25. nov.	Budsjett	OU behandler budsjett for oppvekstsektoren	Oppvekstsjef	
15. des.	Vedtak budsjett	KST vedtar kommende års budsjett	Kommunedirektør	

ÅR 4				
FRIST	HVA	HVORDAN	ANSVARLIG	MERKNAD
30. juni	Evaluering	- Evaluere utviklingsplanen opp imot Fremtidsbildet - o Hva har vi klart? - o Hva må vi arbeide mer med? - o Må vi gjøre justeringer?	Rektor (med hele personalet)	Resultatet av evalueringen danner grunnlaget for tilstandsrapport for grunnskolene, som skal ferdigstilles innen 5. september
1. juli	Økonomi- og handlingsplan	De vedtatte satsingsområdene fra KST sin behandling høsten år 3 innarbeides i økonomi og handlingsplan for neste fireårsperiode	Oppvekstsjef	
5. sept.	Forslag til tilstandsrapport	Avtroppende oppvekstutvalg fremmer forslag til tilstandsrapport for grunnskolene. Rektorene deltar	Oppvekstsjef	
KOMMUNEVALG				
1. nov.	Skolering av nye OU-medlemmer	Det gjennomføres skolering av alle folkevalgte etter kommunevalget	Kommunedirektør	
1. nov.	Tilstandsrapport for grunnskolen	KST behandler tilstandsrapport for grunnskolen Rektorene deltar	Oppvekstsjef	Obligatorisk etter opplæringsloven § 13-10
15. nov.	Budsjett	Vedtatte satsinger i oppvekstsektoren som har budsjettmessige konsekvenser innarbeides i rådmannens forslag til kommende års budsjett	Oppvekstsjef og kommunedirektør	
25. nov.	Budsjett	OU behandler budsjett for oppvekstsektoren	Oppvekstsjef	
15. des.	Budsjett	KST vedtar kommende års budsjett	Kommunedirektør	